

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

**Kevad
2012**

Ajakiri "Sinuga"
ilmub 1994. aastast

TERVIS:

Murdes müüti –
**aheldatud
ratastooli**

VÖRGUSTIK:

Eesti Kurtide Liidu tegemised

LUUBI ALL:

Miks ja kuidas
oleks vaja muuta

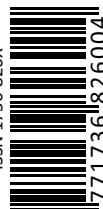
**töövõimetus-
pensionite
süsteemi?**

RAAMAT:

Uku suur süda

ISSN 1736-826X

9 771736 826004

Kaanel
Kudrun Vungi
illustratsioonid
raamatust
“Uku suur süda”.

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
epikoda@epikoda.ee
Tel 661 6629

Peatoimetaja
Helen Voog
helen.voog@gmail.com

Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

“Sinuga” väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Kujundus
Kati Roosimaa
AS Ajakirjade Kirjastus

“Sinuga” ilmub 4 korda aastas.

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

SISUKORD

LUUBI ALL

- 6 XII Riigikogu sotsiaalkomisjoni tegemistest 2011-2012
- 8 Miks ja kuidas oleks vaja muuta töövõimetuspensionite süsteemi?
- 11 Muudatused puude raskusastme ja püsiva töövõimekaotuse tuvastamise protsessis

PÕNEVAID ALGATUSI

- 13 Uudised

EPIKOJA TEGEMISED

- 14 Eesti Puuetega Inimeste Kojast
- 17 Meenutusi vabatahtliku tegevuse aastast
- 18 Uued tuuled EPIKoja arendusvaldkonnas

VÖRGUSTIK

- 20 Eesti Kurtide Liidu tegemised
- 22 Eile, täna ja homme Ida-Viru PIKis

HARIDUS

- 26 Kolm soovi Eesti kurtide hariduse 145. aastapäeval
- 28 Kuidas elad, Porkuni Kool?

TÖÖ

- 30 Erivajadusega inimene avatud tööturul
- 32 Tööhõivealane tugi Astangu keskuses

TERVIS JA SPORT

- 34 Murdes müüti – aheldatud ratastooli

RAAMAT

- 36 "Uku suur süda"

KAMPAANIA

- 37 Manga tüdruku kampaania

MEENUTUS

- 38 Ajakirjast SINUGA

Hea "Sinuga" lugeja!

Karin Hanga
EPIKoja tegevjuht

Hoiad käes uuenenud sisu ja välimusega ajakirja "Sinuga". Elu meie ümber on pidevas muutumises – muutuvad inimesed, tööd ja toimetused; nii peame ka meie ja ajaga kaasas käima.

Ajakirjal on uus toimetaja – Helen Voog, EPIKoja peaspetsialist. Helen on erialalt eripedagoog, tema tegemised EPIKojas said alguse 2011. aasta suvekuudel. Heleni head teadmised, põhjalikkus ja pühendumisvõime leidsid korduvat kinnitust erinevate projektide ja töökohustuste täitmisel, mistõttu usaldasime just temale "Sinuga" edasise toimetamise. Senine pikaajaline ajakirja toimetaja ja meie hea kolleeg Eha Leppik on alates 2012. aastast "Sinuga" kolleegiumi eestvedaja. See tähendab, et Eha head mõtted ja soovitusel jäävad meid endiselt saatma, kuigi ta igapäevaselt ajakirja kokkupanekuga ei tegele. Suur tänu Ehale tema pühendumuse, põhjaliku töö ja as-

jaliku arvamuse eest kõikidel nendel pikkadel aastatel! Ilma Ehata ei oleks EPIKoda selline, nagu ta täna on.

Uuenenud kontseptsiooniga ajakirjas ilmuvad rubriigid puuetega inimeste hariduse omandamise ja töötamise teemadel, anname teada päevakajalistest ja olulistest temadest ning endiselt soovime kajastada Eesti Puuetega Inimeste Koja ja meie liikmesorganisatsioonide tegemisi. Kindlasti tahame kirjutada tublidest puuetega inimeste organisatsioonide eestvedajatest ning tavalistest Eesti inimestest, kellel on jagada häid kogemusi või nõuandeid.

Palume ka Sinul, hea lugeja, anda märku, millest peaksime kirjutama!

"Sinuga" ilmub endiselt 4 korda aastas.

Head lugemist!

Hanno Pevkur
sotsiaalminister

Saabumas on aasta üks kaunimaid aegu – kevad. See on erakordselt ilus periood, mil kogu loodus tärkab ja lööb õitsele. Ka inimesed on oluliselt rõõmsamad, teotahelisemad ning õnnelikumad.

Sel kevadel on Eestis lõppemas ka viimase aja üks olulisemaid sündmusi – rahva ja eluruumide loendus. Meil tõepoolest igaüks loeb, sest meid on vähe. Oleme olukorras, kus tööeline rahvastik väheneb ja pikemas perspektiivis on tööjõu puudus kujunemas suureks probleemiks. Vananeva rahvastiku tingimustes on kõik inimesed tööturul vajalikud ja nõutud. Selleks on Vabariigi Valitsus seadnud eesmärgiks luua aja nõudeile vastav tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteem. Planeeritavad muudatused motiveerivad töötajaid hoolima rohkem oma tervisest ja tööandjaid pakkuma oma töötajatele tervisliku töökeskkonda. Leiame, et koos tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse loomisega vajab struktuurset muutust kogu töövõimetuse skeem. Uue süsteemi nimeks võiks olla näiteks töövõimetuskindlustus.

Nii Riigikontroll kui ka Praxis on öelnud, et töövõimetuse hüvitamise süsteemi praegune ülesehitus on ebaefektiivne, mille hüvitamine tervikuna on killustunud mitme skeemi vahel.

Riigi ülesanne on soodustada olukorda, kus iga inimene saaks end hästi tunda.

Terviseprobleem või töövõime kaotus ei tähenda alati seda, et inimene ei saa enam mitte midagi teha. Tähelepanu tuleb suunata sellele, mida inimesed on suutelised tegema – vaja on neid nii kiiresti kui võimalik aidata, leida sobiv töö ja tugevdada nende positsiooni tööturul, mitte vaadata seda, mida nad enam teha ei saa. Oluline on keskenduda ennetustegevusele,

inimeste elukvaliteedi parandamisele ning aktiivsele vananemisele.

Oleme jõudnud arusaamisele, et vaja oleks muuta ka töövõimetusega täna tegelevate asutuste töökorraldust. Praegu saab inimene abi või rahalist toetust kolmest erinevast asutusest (Haigekassa, Sotsiaalkindlustusamet ja Töötukassa). Inimese jaoks on see ilmselgelt liigne jooksutamine. Tulevikus peaks inimesel olema üks asutus, kus ta töövõime taastumise ajal töö hoidmiseks või leidmiseks abi saaks.

Süsteemi ümbertegemise eesmärk on vahendite liitmine ja inimestele rohkema abi andmine. Inimesed peavad saama kiiresti tööturule tagasi. Kui tööle tagasiminemine nõuab erilist tähelepanu, koostatakse talle individuaalne tööle naasmise kava. Tagada tuleb ka taastusravi võimaluste suurendamine ning ümber korraldada rehabilitatsioon.

Ministeeriumi soov on võrreldes tänasega pakkuda puuetega inimestele ning töövõimetuspensionäridele senisest paremat tuge ja toetust.

Soovin teile kõigile ilusat kevade saabumist!

XII Riigikogu sotsiaalkomisjoni tegemistest 2011–2012

Helmen Kütt
Riigikogu
sotsiaalkomisjoni liige,
sotsiaaltöö magister

Tänaseks 11 kuud töötanud sotsiaalkomisjon alustas oma tegevust aprillis 2011. Sotsiaalkomisjon on 11-liikmeline, kuhu kuuluvad esimees Margus Tsahkna (IRL) ja aseesimees Yana Toom (KESK) ning Heljo Pikhof (SDE), Viktor Vassiljev (KESK), Marika Tuus-Laul (KESK), Maret Maripuu (REF), Jüri Jaanson (REF), Rein Aidma (REF), Remo Holsmer (REF), Reet Roos (IRL) ja selle artikli kirjutaja Helmen Kütt (SDE). Komisjoni koosolekud toimuvad kaks korda nädalas igal istunginädalal, vajadusel ka sagedamini.

2011. aastal pidas sotsiaalkomisjon 37 istungit. Koos sotsiaalministeeriumiga korraldati ka väljasõiduistungid Töötukassa Tõnismäe büroos, kus arutati tööturu ja töötuse probleeme, Põhja-Eesti Regionaalhaiglas, kus tutvuti tervisevaldkonna küsimustega, ja Valkla hooldekodus tutvumaks sotsiaalkindlustuse ja -hoolduse küsimustega. Lisaks toimusid kohtumised Eesti Patsientide Esindusühingu töötajatega ühingu rahastamise ja tegevuse teemal ning MTÜ Eesti Omastehooldus esindajatega.

Meie komisjonis on oodatud külaline Eesti Puuetega Inimeste Koja eestkõneleja Monika Haukanõmm. EPIKoja osalemine tagab selle, et erivajadustega inimesed kaasatakse õigel

ajal, mitte siis, kui seadus oma elu juba elama hakkab.

2011. aastal võttis Riigikogu vastu neli seadust ja 2012. aastal on vastu võtnud kolm seadust, mille juhtivkomisjoniks oli sotsiaalkomisjon (vt lk 7).

Komisjoni menetluses oli Vabariigi Valitsuse algatatud puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimise seadus (161 SE). Usun, et seda on puuetega inimesed ja neid esindavad organisatsioonid kaua oodanud ning nüüd märtsis sai see lõpuks teoks! Eestist on saamas 20. riik, kes konventsiooni ratifitseerib.

Sotsiaalkomisjon on olnud oma töös konstruktiivne, kuid kurvaks teeb see, et eelnõud, mille esitab opositsioon ehk sotsiaaldemokraatide või keskerakonna fraktsioon, hääletatakse kas komisjonis või siis saalis maha ning jäetakse riiulile seisma. Olgu näiteks ettepanek, et toimetulekutoetuse arvestamisel jäetaks lastetoetus välja sissetulekute hulgast või gümnaasiumiklassidele sooja lõunasöögi võimaldamine või lastetoetuste kolmekordistamine seniselt 19 eurolt.

Tahan lõpetada oma väikese ülevaate mõttega, et ühiskonna väärtust, eetilistust ja ka tugevust hinnatakse just selle järgi, kuidas aidatakse, kaasatakse ja kuulatakse toetust ja abi vajajaid. Loodan ja usun, et sotsiaalkomisjon saab palju ära teha, et vajalikud seadused või seadusemuudatused Riigikogus vastu võetakse.

1. Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni pensionikindlustust käsitleva koostöölepingu ratifitseerimise seadus (85 SE). Kahe riigi vaheline koostööleping kirjutati alla 14. juulil 2011, lepingu ratifitseerimise seadus võeti Riigikogus vastu 28. septembril 2011. Lihtsalt selgitades tagas see koostöö Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vahel pensionikindlustuse valdkonnas. Samuti aitas see kaasa kahes riigis elanud ja nende riikide territooriumil pensionistaaži omandanud lepingupoolte kodanike ja kodakondsuseta isikute pensioniõiguste realiseerimisele.

2. Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Ukraina sotsiaalkindlustuslepingu ratifitseerimise seadus (64 SE). Kahe riigi vaheline koostööleping kirjutati alla 5. oktoobril 2011, ratifitseerimise seadus võeti Riigikogus vastu 19. oktoobril 2011. Lepingu eesmärgiks oli asendada vana leping, mille sõlmimisest oli möödunud üle kümne aasta. Sotsiaalkindlustuses on mõlemas riigis loodud uusi hüvitise liike, näiteks ei eksisteerinud Eestis eelmise lepingu allkirjastamisel töötushüvitise ega vanemahüvitise skeemi, samuti on muudatusi Ukrainas. Nüüd on leping kaasajastatud ja vastab tegelikule elule.

3. Eesti Reformierakonna fraktsiooni ja Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse, tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seadus (128 SE). Seadus peaks looma eeldused ja motiveerima alustavaid arste ka maapiirkondadesse minema. 15 000 euro suurune lähte-toetus annab kindlasti arstile paremad võimalused töö alustamiseks ja lootuse ka maapiirkondadele, et puuduvad töökohad täidetakse. Sotsiaalhoolekande seaduses täiendatakse toimetulekutoetuse arvestamise regulatsiooni nii, et erinevate tööturuteenuste puhul makstavaid tööturutoetusi käsitletakse toimetulekutoetuse arvestamisel ühtemoodi.

4. Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seadus (124 SE). Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seadus võimaldab nüüd lapsehoidjana töötada mitte ainult vastava kutsetunnistuse omajatel, vaid ka teiste erialade inimestel, kellel on selleks sobivad teadmised ja oskused. Teine eelnõuga tehtav muudatus võimaldab vajadusel määrata inimesele nii hooldaja kui eestkostja. Isiku sobivuse määratlemine eestkostja või hooldajana jääb endiselt kohtu ja omaavalitsuse pädevusse.

1. Vabariigi Valitsuse algatatud töölepinguseaduse ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seadus (129 SE). Seadusega võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/104/EÜ renditöö kohta ning nõukogu direktiiv 2010/18/EL vanemahüvitise kohta ning viiakse selleks vajalikud muudatused Eesti seadustesse.

2. Vabariigi Valitsuse algatatud psühhiaatrilise abi seaduse muutmise seadus (86 SE). Sellega täiendatakse psühhiaatrilise abi seadust uue peatükiga, mis sätestab isiku omandiõiguse piirangud psühhiaatrilise ravi ajal. Samuti on muudetud ja täiendatud ohjeldamise meetmete rakendamise sätteid. Psühhiaatrilisel ravil viibivad isikud ei saa tervise-liku seisundi tõttu kasutada aineid ja esemeid, mis võivad kahjustada neid endid või teisi isikuid. Samuti on sätestatud kõigile psühhiaatrilise teenuse osutajatele ohjeldusmeetmete rakendamiseks ühetaoline kord, millega tagatakse patsientide põhiõiguste võimalikult minimaalne riive.

3. Vabariigi Valitsuse algatatud puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise seadus (159 SE). Eelnõuga muudeti puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadust ja riikliku pensionikindlustuse seadust ning anti Sotsiaalkindlustusameti ekspertiisiga tegelevatele ametnikele ja ekspertiisiarstile isiku nõusolekul juurdepääsuõigus infosüsteemis olevatele isikuandmetele, et tuvastada puude raskusastet ja lisakulusid. Seaduse eesmärgiks on vähendada tervise infosüsteemiga liidestunud ning sinna isikute terviseandmeid edastavate pere- ja erialaarstide töökoormust. Infotehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtmine on igati õigustatud, kuid seadusemuudatuse eesmärk ei saa olla ainult arstide koormuse vähendamine, vaid ka see, et arstidel jääb nüüd rohkem aega tööks inimestega.

Miks ja kuidas oleks vaja muuta töövõimetus- pensionite süsteemi?

Monika Haukanõmm
EPIKoja juhatuse esimees

Veebruari esimesel päeval jõudis ajakirjandusse sotsiaalministeeriumi toores töödokument, millest suur osa rääkis võitlemisest töövõimetuspensionite kulude kasvuga ja mittetöötavate inimeste naasmisest tööturule.

Meediakajastusest jäi kõlama väide, et nendel puudega inimestel, kes käivad tööl, kaob õigus töövõimetuspensionile, ning igati arusaadavalt vallandus avalik debatt ja pahameeletorm.

Küsimusele, miks töövõimetuspensionite teema üles kerkis, pole keeruline vastust leida.

Nimelt on Vabariigi Valitsuse tegevuskavas punkt, mille kohaselt on valitsus seadnud eesmärgiks luua tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteem, mis motiveeriks töötajaid hoolima oma tervisest ja tööandjaid pakkuma oma töötajatele tervislikku töökeskkonda; lisaks jõudis Riigikontroll oma 2010. aasta lõpus valminud auditis „Riigi tegevus puuetega inimeste ja töövõimetuspensionäri-

de toetamisel” järeldusele, et kehtiv puuetega inimeste ja töövõimetuspensionäride toetamise süsteem ei toimi mõistlikult – see ei taga, et abi oleks igakülgne ja jõuaks nendeni, kes seda tegelikult vajavad. Praegune töövõimetus-süsteem ei motiveeri inimesi tööturule tagasi pöörduma, kuna isikutele ei pakuta rehabiliteerivaid töö- ja tervishoiuteenuseid ning riik hindab inimese töövõimetus, mitte võimet teha muud tööd või õppida uut ametit. Lisaks leidis Riigikontroll, et riik ei ole tööealise rahvastiku töövõimelisuse tagamisel olnud järjepidev ega astunud samme töökeskkonna turvalisemaks muutmisel.

Teema jätkuks valmis 2011. aasta lõpus Poliitikauuringute Keskuse Praxis läbi viidud uuring „Eesti sotsiaalkindlustussüsteemi jätkusuutliku rahastamise võimalused”, mille eesmärgiks oli anda hinnang Eesti praeguse sotsiaalkindlustussüsteemi jätkusuutlikkuse kohta. Sotsiaalsete riskidena vaadeldi vanadust, töötust, haigestumist ning töövõimetusriske. Süsteemi kriitika oli, et töövõimetus hüvitamise skeem on ebaefektiivne ja killustunud, isikutele osutatakse ainult passiivseid meetmeid ehk siis rahalist tuge ning rehabilitatsioon on hiline ja vähene ega ole seotud töövõimetusga.

Seega küsimus, miks teema on päevakorral, on lihtsalt mõistetav – praegune töövõimetuspoliitika ei ole jätkusuutlik ei rahastamise seisukohast ega ka inimeste tööle naasmise kiiruse või motivatsiooni koha pealt ning teisalt suureneb pidevalt töövõimetuspensionäride ja puudega inimeste arv, suurendades riigieelarvelisi kohustuslikke kulutusi. Statistika kohaselt elab vabariigis ligi 650 000 pidevalt tööga hõivatud inimese kõrval eelmise aasta seisuga umbes 90 000 püsivalt töövõimetut, kes saavad iga kuu töövõimetuspensionit. Töövõimetuspensionite maksmiseks kulub riigil 2011. aastal 190 miljonit eurot, kuid juba 2015. aastaks prognoositakse kulu kasvu 267 miljonile eurole.

Keegi ei kahtle, et praegu kehtivat töövõimetuse süsteemi on vaja terviklikult muuta. Kuid küsimus on, kuidas ja mis see läheb maksma riigile, tööandjatele, töötajatele ja töövõimetuspensionäridele.

Sotsiaalministri poolt välja toodud muudatuste eesmärk on õilis – inimese töövõimet tuleb säilitada ja taastada, vähenenud töövõimega inimeste töötust ennetada, tuua inimesed tööturule tagasi ja motiveerida tööandjaid töökeskkonda parandama.

Eesmärkide saavutamiseks on vaja kokku leppida põhimõtetes, mis on kõigi planeeritavate muudatuste lähtekohaks. Näiteks on vaja aluseks võtta inimese vajadusest lähtuv tervikliku süsteemi põhimõte, st kui inimene on haigestunud või on juhtunud õnnetus, siis lähtutakse abi pakkumisel konkreetse inimese vajadustest, mitte erinevate rahastajate poolt seotud reeglitest. Praegu on töövõimetusriski hüvitamine killustunud mitme süsteemi vahel ning erinevate süsteemide pakutavad toetused ja teenused pole tihti omavahel seostatud. Töövõimetusriski hüvitamine toimub kolme allika baasil – ravikindlustus, töötuskindlustus ja pensionikindlustus. Ravikindlustuse (Haigekassa) kaudu toimub lühiajalise töövõimetuse hüvitamine, töötuskindlustuse kaudu (Töötukassa) pakutakse tööturuteenusid töövõimetutele ning makstakse töötutoetust

ja viimasena pensionikindlustuse kaudu (Sotsiaalkindlustusamet) toimub pikaajalise töövõimetuse hüvitamine. Kuid selleks, et töövõimetusega inimene saaks vajalikku abi, panustab skeemi veel kohalik omavalitsus, inimene ise ning marginaalselt ka tööandja.

Kuidas aga panna kogu eelpool kirjeldatud masinavärk tööle ühe eesmärgi – inimese tööturule tagasitoomise – nimel? Riigikontroll on lausa väitnud, et kui inimene üks kord siseneb töövõimetuse süsteemi, siis sealt enam ei väljuta ning võib väita „üks kord töövõimetu, igavesti töövõimetu“.

Kehtivale süsteemile on ette heidetud, et pakutavad meetmed on valdavalt passiivsed, st inimesele makstakse erinevaid toetusi, kuid ei pakuta aktiivseid meetmeid nagu isiku ja tööandja nõustamine, töövõime hindamine, rehabilitatsioon, ravi, isiku toetamine töökohal, vajadusel töökoha ja töövahendite kohandused, paindlikud töövormid jne. Passiivsete ja aktiivsete meetmete kombineeritud pakkumise mõte on aidata inimesel väljuda võimalikult kiiresti töövõimetuse süsteemist ning tuua inimene tööturule tagasi. Iga inimene tööturul on väärtuslik, sest tööealine rahvastik väheneb ning tööturult eemal viibivate inimeste arv suureneb, kuid just tööjõumaksud on sotsiaalkindlustuse põhiliseks rahastusallikaks.

Eesmärgiks ei saa muidugi olla iga töövõimetuspensionäri sunniviisiline tööle rakedamine, vaid pakkuda igakülgset võimalust ja tuge neile inimestele, kes saavad omaervislikust seisundist lähtuvalt töötada ning on motiveeritud. Töötamine individuaalses plaanis pakub inimesele täiendavat sissetulekut, võimalust paremini majanduslikult hakkama saada, eneseteostust ning sotsiaalset kaasatust.

Lahendamist vajavaid probleeme on palju ning vaadata tuleb suurt pilti, nagu lapitekki, kus kõik tükid peavad ilusti kokku sobituma, et saada tulemus, millega kõik osapooled on rahul. Vaja on läbi töötada ja lahendada suuri probleemkohti: töövõime ulatuse hindamise meetodika, töötervishoiu teenus ja kutsehαι-

guste tuvastamine, aktiivsete teenuste, nagu taastusravi ja rehabilitatsioon, osutamise regulatsioon, tööle naasmise individuaalne kava ja juhtumikorralduse regulatsioon, rahastamine, toetused, kahjuhüvitiste süsteem, kaasuvad õigused jne.

Jah, nõustuda tuleb nii Riigikontrolli, Praxise kui ministri poolt väljatooduga, et vana moodi enam edasi minna ei saa. Praegu oleme seisus, kus kindlaid otsuseid edasise tegevuse osas veel langetatud ei ole ning olemas on soov

teemaga aktiivselt edasi tegeleda. Tahtmine on korrata Oskar Lutsu poolt välja käidut, et kui tervet koolitükki ei jõua teha, tee pool, aga tee korralikult.

Ministeerium on käinud välja lubaduse, et kõiki osapooli hoitakse asjade käiguga kursis ning kaasatakse aktiivselt muutuste kujundamisse. Seega jääb üle oodata ning olla valmis kaasaraäkimiseks ja omapoolseks aktiivseks panustamiseks.

Arengutest rehabilitatsiooniteenuse korrastamisel

Astangu Kutser rehabilitatsioonikeskus jätkab ka 2012/13. aastal rehabilitatsiooniteemalise arendusprojekti elluviimist.

Projekt toimub sotsiaalministeeriumi tellimisel ja ESF-i rahastusel.

Rehabilitatsiooniteenusega seostub mitu probleemi – nii teenuse korralduses (täpsustamata sihtgrupp, pikad järjekorrad, teenuste mahud), kaasnevate teenuste (eeskätt taastusravi) ebapiisavas kättesaadavuses kui ka erinevate osapoolte teadlikkuses reh.teenuse sotsiaalse olemuse osas. Eelmiste projektide jooksul on kitsaskohti piisavalt kaardistatud ning jätkatakse lahenduste otsimisega.

Käesolev projekt keskendub järgmistele teemadele:

Rehabilitatsiooniteenuse vajaduse hindamise (nn eelhindamise) väljatöötamine ja vastavate hindamisvahendite katsetamine (eesmärk hinnata enne reaalsel reh.teenusele suunamist inimese vajadusi ja tagada

vajalik nõustamine reh.teenuse sotsiaalse olemuse osas. Teenust mittevajav klient seostada teiste meetmetega kas sotsiaal-, tervishoiu- tööturu vm valdkonnast. Projekti raames töötatakse välja ja piloteeritakse vajalikke hindamisvahendeid). Plaanitav muudatus võimaldab täpsustada reh.teenuse sihtgruppi ja suunata inimene vajaliku abini ning lähtuda edasisel reh.teenuse osutamisel inimese vajadustest.

Töölesaamist toetavate rehabilitatsiooniprogrammide osutamine puude-riskis olevatele ning puudega täisealistele inimestele. Vastav hange kõikidele reh.teenuse osutajatele on Astangu KRK-l plaanis välja kuulutada 2012. aasta II kvartalis.

Eelmise arendusprojekti raames piloteeritud reh.programmide informatsioon ja arendusprojekti lõpparuanne on kättesaadavad sotsiaalministeeriumi kodulehelt **www.sm.ee**.

Karin Hanga
EPIKoja tegevjuht

Muudatused puude raskusastme ja püsiva töövõimekaotuse tuvastamise protsessis

Karin Hanga
EPIKoja tegevjuht

2011. aasta suvekuudel esitas sotsiaalministeerium EPIKojale kooskõlastamiseks seaduseelnõu, mille planeeritavad muudatused puudutavad ka puude raskusastme ja püsiva töövõimekaotuse tuvastamise protsessi.

Eelnõu ei puuduta aluseid, millele tuginedes puude raskusaste või töövõimekaotus tuvastatakse (kõrvalabivajadus, takistused ühiskonnaelus osalemisel), vaid protsessi, kuidas puuet määratakse ehk kuidas toimub info edastamine isiku terviseseisundi kohta.

Tänaseks on eelnõu Riigikogus vastu võetud ja muudatuste jõustumisaeg on 1. juuni 2012.

Milles muudatused seisnevad?

Põhiline muudatus seisneb selles, et isiku perearst või eriarst ei edasta puude määramiseks vajalikku terviseinfot Sotsiaalkindlustusametile (edaspidi SKA) paber kandjal, vaid SKA spetsialistidele ja ekspertarstidele antakse juurdepääsuõigus Terviseinfosüsteemile (edaspidi TIS) elektroonsete päringute tegemiseks. Kõigest lähemalt lk 12.

Oluline on välja tuua, et ekspertarst vaatab isiku andmeid üksnes ekspertiisi tegemisel ja üksnes isiku loal. Väljaspool ekspertiisi tegemist ekspertarstil TIS-is andmete vaatamise õigust ei ole ning selle üle teostatakse järelevalvet.

Inimesel on õigus oma andmed tervise infosüsteemis ka osaliselt või täielikult sulgeda (nt need andmed, mis isiku arvates ei puuduta puude raskusastme või püsiva töövõimetuse tuvastamist). See võib siiski kätkeada endas probleeme, sest kui ekspertiisitaotlusel märgitud arst on kõik inimese terviseandmed edastanud infosüsteemi, ent inimene keeldub neid avamast, siis menetlus lõpetatakse, kuna ka inimesel on kohustus riigipoolse hüve või soodustuse taotlemisel aidata menetlusele kaasa.

Ohukohad

Seadusemuudatused võivad esialgu tuua kaasa segadust nii puudega inimestele kui SKA-le – võib suureneda arstide külastamine (et tagada n-õ viimaste ja asjakohaste andmete olemasolu) ja ka vaiete esitamine, kus inimesed ei ole rahul määratud puude raskusastmega.

Jääb küsimus, et millised andmed ikkagi on piisavad ja kuidas ekspertarstid saavad olla kindlad, et puudu ei ole olulisi andmeid? Juhul kui perearst/eriarst on TIS-i täitnud eba-korrektelt, võib ekspertiis toimuda puudulike andmete alusel.

Lisaks on mitme puudeliigi esindajad välja toonud, et püsiva puude korral (nt nägemispuue, kuulmispuue, intellektipuue) ei pöördu inimesed arsti poole, sest puue ei ole nende jaoks haigus.

Probleem on ka selles, et dokumenteeritakse n-õ uus info ja puudu on isiku terviseajalugu.

Positiivsed mõjud

Eesti on võtnud selge suuna e-teenuste ja erinevate infosüsteemide arendamisele, mis võimaldavad kiiremat andmevahetust ja andmete riskasutust. Otstarbekas on ära kasutada kõiki loodud võimalusi. Võib ka loota, et jõus-
tutv seadusemuudatus vähendab mõnevõrra

perearstide/eriarstide töökoormust, kes ei pea enam täitma paber kandjal dokumente.

Loodame, et süsteemi toimima hakkamine ja dubleerimine paber kandjal täidetud terviseinfo võimaldab riske maandada ja et liikumine IT-lahenduste suunas võimaldab edaspidi ekspertiisiprotsessi kiirendada.

PUUDE TAOTLEMISE PROTSESS

ENNE

- Puude raskusastme/püsiva töövõimekaotuse tuvastamiseks täidab inimene arstliku ekspertiisi taotluse, fikseerib selles oma pere- ja/või eriarsti kontaktid (kellel on kõige täpsem info tema tervises seisundi kohta) ning esitab taotluse Sotsiaalkindlustusametile.
- SKA saadab teatise isiku perearstile/eriarstile terviseinfo saamiseks.
- Arst täidab tervises seisundi kirjelduse vormi ja saadab selle kas tähtsitud posti teel või krüpteeritud kujul SKA-le.
- SKA esitab kogu info ekspertarstile, kes nimetatud dokumentide põhjal koostab arvamuse puude raskusastme/töövõimekaotuse kohta ning SKA langetab puude määramise otsuse.

NÜÜD

- Inimene täidab endiselt arstliku ekspertiisi taotluse, fikseerib selles perearsti/eriarsti kontaktid ning esitab taotluse SKA-le.
- SKA-s töötav ekspertiisipetsialist teeb kindlaks, kas isiku perearst/eriarst on liitunud Terviseinfosüsteemiga ja sisestanud sinna isiku tervist puudutavaid andmeid. Kui TIS-is on tervises seisundit kirjeldavad andmed olemas, edastab SKA ekspertiisitaotluse ja muud vajalikud dokumendid ekspertarstile, kes ekspertiisi käigus kasutab TIS-is olevaid andmeid.
- Selleks et ekspertarst ei saaks piiramatut ligipääsu kõikidele TIS-is sisalduvatele andmetele ega peaks hakkama infot otsima kogu TIS-i andmebaasist, tehakse päring standardituks, st iga isiku kohta tehakse kättesaadavaks ühesugune andmete vaade ja koosseis.
- Kui andmed puude või lisakulude tuvastamiseks puuduvad või on eba-
piisavad, esitab isiku pere- või eriarst puuduvad andmed SKA-le täiendavalt. Selleks on kaks võimalust – kas dokumenteerides andmed tervise infosüsteemi (ja teavitades sellest SKA-d) või kasutades endist tervises seisundi kirjelduse vormi.
- Piisavate andmete korral tuvastatakse puude raskusaste. Piisavaks loetakse andmeid, mis elektroonse päringu alusel vastavad kehtival tervises seisundi vormil olevatele andmeväljadele.

Vabariiklik kultuurifestival

■ Tänavu 9.–10. juunil toimub Viljandi maagümnaasiumis puuetega inimeste XVII kultuurifestival. Festivalile oodatakse kõiki üksikesinejaid ja taidluskollektiive, kus osalevad puudega inimesed. Kava pikkuseks on kollektiivile 20–30 minutit, üksikesinejatele kuni 10 minutit.

Festivali ajal on võimalik korraldada käsitööde või kunstiesemete näitust ja müüki, millest tuleks kindlasti korraldajaid eelnevalt informeerida. Festivalil osalemiseks tuleb esitada registreerimisleht (küsi Eesti Puuetega Inimeste Kojast või korraldajatelt) 1. juuniks Viljandimaa Puuetega Inimeste Nõukojale. Selle saab saata kas posti teel aadressile Posti tn 20, 71004 Viljandi või e-postiga aadressile kimmel@hot.ee. Kõik festivaliga seotud küsimused, soovid ja ettepanekud esitada festivali projektijuhile **Urve Kimmelile** eelpool mainitud meiliaadressil või telefonil **5661 8546**.

Stseen „Imetegija” lavastusest. Foto: Endla teater

Etendused kuulmis- ja nägemispuudega publikule

■ Sügisel tegi Endla teater esimese katsetuse luua võimalus teatrietendusest osa saada ka kuulmis- ja nägemispuudega publikul. Lavastusega „Imetegija” andis teater nii Pärnus, Tallinnas kui ka Tartus etenduse, millel olid viipekeelne tõlge, subtiitrid ja kõrvaklappidesse helivõimendus vaegkuuljatele ning kirjeldustõlge vaegnägijatele. Kuna tagasiside oli positiivne, plaanib Endla sel kevadel veel kaht nelja „tõlkega” etendust: 30. aprillil kell 19 mängitakse Eesti Draamateatri suures saalis

uuesti lavastust „Imetegija” (pileti sõbrahind 8 eurot), 16. mail kell 19 mängitakse Vanemuise suures majas perelavastust „Röövlitütar Ronja” (pileti sõbrahind 6 eurot). Mõlemale etendusele on kinni pandud parema nähtavusega kohad all saalis, aga selliste kohtade arv on paratamatult piiratud. Lisainfot ja etenduste pileteid saab broneerida Endla teatri administraatori juures e-posti aadressil ain@endla.ee või telefonitsi **442 0667**.

Punktkiri põnevates paikades

■ Eesti Pimedate Raamatukogu tegi emakeelepäeval kokkuvõtte võistlusest „Märka punktkirja!”. Eesmärk oli leida Eestis põnevaid kohti ja esemeid, millel on punktkirjas tähistused. Kõige sagedamini võib punktkirja märgata ravipakenditel, nägemispuudega inimeste organisatsioonide hoonetes ja pimedate tehnilistel abivahenditel. Lisaks leiti punktkirjas numbreid Tallinnas Erika 13a asuva munitsi-paalelamu, Stockmanni kaubamaja, Shnelli hotelli ja Värskas sanatooriumi liftikabiinide korrusenuppude juures, selgitusi Sisekaitseakadeemia jõusaali jooksutee juhtnuppude all ning silte Tallinna ja Tartu moodsate tualettide seintel. Lennufirma Estonian Air lennukis Canadair Regional Jet 900 on punktkirjas märgitud istmeridade ja kohtade numbrid. Eesti kauplustest võib leida Vipise loodustooteid, Rootsist toodetud toidulisandit, Poola küpsiseid ning veine, mille pakenditel ja siltidel on lisaks tavakirjale punktkiri. Restoranist Rosso saab tellida toitu soomekeelse punktkirjas menüü järgi. Põnev leid avastati Tartumaal Kavastu kunagisel meiereihoonel asuval pimedate rahvajutustaja Kaarel Jürjensoni mälestustahvilil, millel oli nimi lisaks tavakirjale stiliseeritud punktkirjas. Vabaõhumuuseumis saab talueluga tutvuda punktkirjas tekstidega raamatute abil. Punktkiri on jõudnud ka tänavakunsti – Tartusse Munga tänava maja seinale ülikooli peahoone kõrval. Seal saab lugeda punktkirjatähtedes slängis sõnumit „mina ja lydia cool story bro”, mida võiks tõlkida „mina ja lydia lahe lagu, vennas”.

Pildil Eesti Puuetega Inimeste Koda aadressil Toompuiestee 10.
Foto: Eesti Puuetega Inimeste Koda

Eesti Puuetega Inimeste Kojast

Karin Hanga
EPIKoja tegevjuht

Lühidalt EPIKojast, meie võrgustikust ja tegemistest

Nagu kindlasti teate, on EPIKoda puuetega inimeste organisatsioone ühendav katvusorganisatsioon Eestis. EPIKoda asutati 26. veebruaril 1993. aastal, mis tähendab, et järgmisel aastal tähistame oma tegevuse 20. aastapäeva. Kui algselt tegutses EPIKoda sotsiaalministeeriumi haldusalas ja koosnes erinevate ministeeriumide esindajatest, siis tänasel päeval on EPIKoda iseseisev ja tugev MTÜ, kuhu kuuluvad vaid puuetega inimeste organisatsioonide esindajad.

EPIKoja tegevuse eesmärk on puuetega inimeste huvide, õiguste ja vajaduste esindamine, edendamine ja kaitsmine läbi koostöö ning poliitikakujunduse. Selleks arendame suhteid

nii riigiasutuste, liikmesorganisatsioonide, teenuseosutajate kui ka avalikkusega.

Üheskoos oleme tugev jõud

EPIKoja liikmesorganisatsioonid on igas Eesti maakonnas ja Tallinnas tegutsevad puuetega inimeste kojad (16) ning mitmed puude-spetsiifilised ühingud ja liidud (32). EPIKoja liikmesorganisatsioonide nimekiri koos kontaktandmetega on ajakirja tagumisel sisekaanel.

Maakondlikud puuetega inimeste kojad tegelevad oma maakonnas puuetega inimeste ja nende organisatsioonide tegevuste korraldamisega, viivad läbi teabepäevi, seminare ja ühisüritusi ning on headeks partneriteks kohalikele omavalitsustele hoolekandeteenuste osutamisel. Paljud maakondlikud kojad osutavad ka riiklikke sotsiaaltenuseid ning on liitunud Toidupanga tegevusega. Puude-spetsiifilised liidud on aga kõige pädevamad kaasärääkijad just oma puudegrupist lähtuvalt

nii kohaliku omavalitsuse kui riigi tasandil. Ühinged ja liidud viivad läbi ka teadlikkust ja tervist edendavaid projekte ning erinevaid tegevusi, millega nad panustavad puuetega inimeste eluolu parandamisse Eestis. Üheskoos saame olla tugev ja arvestav jõud.

Mitmed puuetega inimeste organisatsioonide eestvedajad on oma tööd teinud pikki aastaid – see väärtustab nende kogemusi. Samas on selge, et ka organisatsioonide tegevus peab ajaga kaasas käima ja vastama puudega inimeste ning koostööpartnerite vajadustele. Seetõttu ootame kindlasti meie ridadega liituma neid puudega inimesi, kes veel ühingu-tesse ei kuulu. Puuetega inimeste arv näitab jätkuvat kasvutrendi, mistõttu peame ka meie aktiivselt koonduma, et ühiste huvide eest paremini seista!

EPIKoja võrgustiku kohta saab lähemalt lugeda meie koduleheküljelt www.epikoda.ee.

EPIKoja ülesanded

EPIKojal kui katusorganisatsioonil on mitmeid ülesandeid, mida kanname oma liikmesorganisatsioonide ja puudega inimeste ees, aga ka riigi ja omavalitsuste kui oluliste koostööpartnerite ees.

Liikmesorganisatsioonidele anname vajalikku uut teavet (näiteks seadusemuudatuste, arengute, aktuaalsete teemade jm kohta), vahendame informatsiooni, pakume koolitusi ja viime läbi seminare, mille teemad on puuetega inimeste võrgustikule olulised.

Samavõrd tähtis on koondada liikmesorganisatsioonide arvamusi, kuidas puudega inimeste elu Eestis parandada – milline on olukord, vajadused, mida on vaja kindlasti muuta jne. Liikmesorganisatsioonide ettepanekud on sageli aluseks, mida saame erinevates töögruppides ja komisjonides edasi anda, et mõjutada erinevate poliitikate kujundamist. Töögrupe on väga palju ja nende teemad on seotud nii tervishoiu, hariduse, tööturu kui sotsiaalteemadega.

Koolitused puudutavad ka organisatsioonide juhtimisega seotud teemasid: kuidas kor-

raldada MTÜ asjaajamist, kirjutada projekte, puhata, st osata ennast välja lülitada töistest tegemistest.

Samuti edastame infokirju, järelepärimisi, arvamusi või kommentaare ning osaleme seminaridel, aruteludes, raadiosaadetes, võtame sõna ajakirjanduses, et lahendada tuliseid päevakajalisi küsimusi.

Teadlikkuse parandamine oma õigustest

Selleks, et puudega inimesed oleksid paremini teadlikud oma õigustest ja võimalustest, viib EPIKoda läbi teabeseminare. Oleme käinud inimestega kohtumas Haapsalus, Võrus, Valgas, Rakveres ja Jõhvis, sel aastal plaanime kindlasti sõita Paidesse, Tartusse, Pärnusse ja saartele. Kuulates puudega inimeste muresid ja mõtteid, saame kõige paremini aru, mida on vaja teha, et puudega inimesed oleksid ühiskonnas realselt kaasatud. Ka EPIKoja telefon ja postkast on avatud puudega inimeste kirjadele ja küsimustele.

Töö noortega ja rahvusvahelisel tasandil

Puudega noortele toimuvad iga-aastaselt suvelaager ja tähtpäevade tähistamised, mitmed ühisprojektid teiste noorteorganisatsioonidega jpm.

Tähelepanuta ei saa jätta ka rahvusvahelisel areenil toimuvat tegevust. Selleks panustab EPIKoda aktiivselt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tegevustesse ning Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi algatustesse. Lisaks toimuvad rahvusvahelised seminarid ja konverentsid, kus EPIKoja esindajad osalevad, et saada infot ja õppida teiste kogemustest.

Koolitused spetsialistidele

Lisaks sellele, et anname nõu puudega inimestele ning pakume koolitusi ja teavet meie liikmesorganisatsioonidele, jätkame 2012. aastal ka puuetega inimestega tegelevate spetsialistide koolitamist. Läbi aastate on toi-

munud pikaajalisi koolitusprojekte sotsiaal- ja haridustöötajatele, et rääkida põhjalikult erinevatest puudeliikidest ja terviseprobleemidest, toetustest ja teenustest, puudega inimeste vajadustest ja kaasamise olulisusest. Juulis jõuab lõpule järjekordne koolitusprojekt, kus osales 80 sotsiaal- ja haridustöötajat, toimusid loengud ja õppekäigud, et anda teavet puudega inimeste vajaduste kohta.

Järjest jõudsamalt oleme seotud ka sotsiaaltöö üliõpilaste erialakoolitusega Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Instituudis, nii rehabilitatsiooni, puuetega inimeste kui ka eakate toimetulekuga seotud teemadel.

Trükised ja teabematerjalid

Erinevatel aastatel oleme andnud välja erinevaid teabematerjale – voldikuid, raamatuid, helikandjaid jm. Need on vastavalt teemale suunatud nii puudega inimestele, et rääkida toetustest ja teenustest, kui ka puudega laste vanematele, õpetajatele, lasteaedadele ja tööandjatele.

Hoolimata nappidest võimalustest, oleme tõlkinud ingliskeelseid materjale, mis mõjutavad oluliselt puudetemaatika kujunemist, näiteks ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon, või materjale, millest Eestis on puudus (nt universaalne disain).

Kultuurifestival ja konverents

Nimetada tuleb kindlasti iga-aastast puuetega inimeste kultuurifestivali ja puuetega inimeste ringijuhitide koolitamist, mis traditsiooniliselt toimub Viljandis, ning rahvusvahelise puuetega inimeste päeva tähistamiseks mõeldud suurt konverentsi detsembris.

Tegevusi jagub ja igapäevast tööd ei ole mõistlik loetleda. Selge on see, et suurte projektide ja tegude vahele mahub ka palju väike-seid. Seepärast oleme alati valmis andma nõu ja pakkuma oma abi – palun helistage meile, kui on küsimusi toetuste, teenuste, puude, töövõimekaotuse, rehabilitatsiooni, abivahendite vm küsimustes. Vajadusel soovitame ka edasisi kontakte abi saamiseks.

EPIKoja kollektiiv 2012. aastal: **Monika Haukanõmm, Karin Hanga, Getter Tiirik, Meelis Joost, Helen Voog**, meie tööd toetavad **Tiiu Lill, Uno Taimla** ja **Andrus Helenurm**. EPIKoja otsuste tegemisel ütleb sõna sekka meie juhatus: **Ulvi Tammer-Jäätes, Kaia Kaldvee, Malle Kobin, Toomas Mihkelson, Ingrid Põldemaa, Senta-Ellinor Michelson, Kairit Numa, Monica Lõvi**. Lisaks hea kolleeg **Genadi Vaher EPIFondist**.

Pildil Eesti Puuetega Inimeste Koda aadressil Toompuiestee 10.
Foto: Eesti Puuetega Inimeste Koda

EVTA 2011 mess Nokia kontserdimajas.
Foto: Siseministerium

Meenutusi vabatahtliku tegevuse aastast

Getter Tiirik
peaspetsialist

Euroopas on viimastel aastatel olnud tavaks Euroopa Komisjoni eestvedamisel pühendada iga aasta ühele konkreetsele teemale ja sellest lähtuvalt fokuseeritult tegutseda.

Uue aastanumbriga saabus ka "Aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aasta 2012". Enne seda, kui uued tegemised hooga käima lähevad, on sobilik heita pilk eelmisele – vabatahtliku tegevuse aastale. Eestis oli selle aasta tegevusi koordineerinud siseministeriumi eesmärgiks tõsta elanikkonna teadlikkust vabatahtlikust tegevusest ning seda rohkem väärtustada. Lisaks tugevdada vabatahtlikke kaasavaid organisatsioone ja innustada neid tööga jätkama. Aastasse jagus mitmesuguseid tegemisi ja sündmusi. Eesti Puuetega Inimeste Koja jaoks

MÕNED SOOVITUSED EDUKASKS VABATAHTLIKU KAASAMISEKS

1. Pane kirja tegevused-valdkonnad, kuhu vabatahtlikku otsid.
2. Märgi kindlasti juurde võimalik ajakulu.
3. Mõtle tõsiselt läbi, mida saad vabatahtlikule pakkuda (olgu selleks siis uut kogemust, head seltskonda või kas või elektroonilisse vabatahtliku passi kiituse kirjutamist).
4. Pane koduleheküljele või mujale kanalisse infot võimalikele vabatahtlikele.
5. Märka, täna ning tunnusta. Ka hea sõna on suur tunnustus!

oli positiivseim mess, mis toimus mais ja andis võimaluse kõikidele huvitatud organisatsioonidele tutvustada oma tegevust ning leida uusi vabatahtlikke. Ka EPIKoja võrgustikust

olid mitmed organisatsioonid esindatud ja usun, et nii mõnedki leidsid endale sãrasilmse vabatahtliku. Messi raames korraldasime ka debati, kus arutlesime teema üle, kas puudega inimesed on võimalik ressurss vabatahtlikeks või nõhakse puudega inimesi kui abivajajaid. Usun, et EPIKoja poolt oli aasta suurimaks sammuks panna erinevaid ühendusi ja inimesi mõtlema, et ka puudega inimesed sobivad hästi vabatahtlikeks. Mõõdunud aasta raames tehti palju: näiteks toimusid maakondlikud vabatahtliku tegevuse koolituspäevad, teavitussõituste sari „Vabatahtlused koolidesse“, erinevad konverentsid-seminarid, anti välja raamat „Olen vabatahtlik, muudan maailma“ ja palju muud. **Eriti väärtuslikuks pean vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi tegemist äri- ja avalikule sektorile ning vabatahtliku elektroonilise passi loomist. Just neid asju saavad EPIKoda ja võrgustik edukalt oma tegevustes kasutada.** Ka meie organisatsioonides on palju-palju tublisid vabatahtlikke, kellela üritused nii hästi ei õnnestuks. Hea idee on leida koostõõpartneriks mõni äriettevõte ja nende seast leida vabatahtlikud – just erialaste oskustega inimesed enda organisatsiooni tööalaseid teadmisi jagama. Samamoodi toob lisandväärtust elektrooniline vabatahtlike pass, kuhu saab kokku koguda oma kogemusi ning organisatsioon seelõibi vabatahtlikku tänada.

EPIKoda on võtnud tõsise sihi pöõrata senisest enam tähelepanu vabatahtlikele ning 2012. aastal oleme plaaninud luua vabatahtlike kaasamise põõhimõõtted, läbi arutada pakutava ning töötada välja hea tava vabatahtlike kaasamiseks.

Mõõdunud aasta tegemistest loe lähemalt – www.siseministerium.ee/evta2011 ja käesolevast aastast saad lisainfot sotsiaalministeeriumi koduleheküljelt www.sm.ee

Uued tuuled arendusval

Getter Tiirik
peaspetsialist

Igapäevategemiste kõõrvalt on tihti keeruline leida aega tegelemaks arendusvaldkonnaga, olgu selleks siis organisatsiooni arengueesmärkide planeerimine, koolitusplaani koostamine või sisseelamis- ja üleandmissüsteemi väljatöötamine.

Tõõnu Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) katusorganisatsioonide arendamise programmist rahastuse saanud projektile „Koostõõ jõud“ leidsime võimaluse välja töötada Eesti Puuetega Inimeste Kojale juhtide arendusprogramm. Selles on põõhimõõtted liikmesorganisatsioonide juhtide arendamiseks, uuele juhile paremaks sisseelamiseks, esindajate töö paremaks korraldamiseks ning üleõõldiseks EPIKoja võõrgustiku inimressursside hoidmiseks ja arendamiseks. Arendusprogrammis on ka paariaastane koolitusplaan, noorte arendamise põõhimõõtted. Inimesed on organisatsioonide väärtus ning selleks, et areng toimiks ja suudetaks täita eesmõõrke, on vaja seni puudunud kokkulepitud põõhimõõtteid, mille alusel organisatsiooni juhte arendada.

Arenguprogrammis on käsitletud organisatsioonide juhtide rolli, vajalikke kompetentse ja oskusi, eraldi on tähelepanu pöõratud uuele liikmesorganisatsiooni juhile, EPIKoja juhatuse liikmete ning komisjonides-töõrühmades olevate esindajate arendamisele, noorte juhtide arendamisele.

EPIKoja dkonnas

Arendusprogrammi tarbeks täitsid EPIKoja liikmesorganisatsioonide juhid küsimustiku, mille tulemustest on lähemalt kirjutatud ka 2011. aasta ajakirjas "Sinuga". Selle uuringu tulemused võtab EPIKoda aluseks koolitusprogrammi koostamisel: organisatsiooniliste oskuste arendamine, isikuomaduste arendamine, erialaste/valdkondlike teadmiste tõstmine.

Arendusprogrammi jaoks panime kirja ka täpse tegevuskava, kuidas organisatsiooni uuele juhile üleandmine peaks efektiivselt toimuma, milliseid materjale tuleks lugeda ja kuidas näiteks EPIKoja esindajad erinevates otsustuskogudes peaksid tegutsema.

Kindlasti on igal organisatsioonil oma lähenemine ning EPIKoja lahendus pole kõikidele sobiv. Seetõttu soovitame mõelda ja paika panna just teie organisatsioonile sobivad põhimõtted, mille alusel tegutsetakse organisatsiooni tulnud uute inimestega või arendatakse juba tegutsevaid.

Meie jaoks on arendusprogramm tähtis üldiseks EPIKoja võrgustiku inimressursside hoidmiseks ja arendamiseks. Selleks, et EPIKoda ja meie võrgustik püsiks ning suudaks veelgi paremini esindada puudega inimeste huve ja jätkusuutlikku arengut. See on meie organisatsiooni töödokument ning julgustame mõtlema ja läbi arutama ka teie organisatsiooni põhimõtteid.

Nagu on öelnud W. Landig: „Idealism on alati sihi seadmine, kui tahetakse saavutada midagi, mis on tegelikult võimatu. Aga see näitab suunda ja viib kõrgemale, tagasi arengu juurde.”

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA JUHINDUB LIIKMESORGANISAT- SIOONIDE JUHTIDE ARENDAMISEL PÕHIMÕTTEST, ET:

1) arendatakse ametis olevaid juhte vastavalt prioriteetidele tõsta nende organisatoorseid oskusi, seejärel isikuomadusi ning siis valdkondlikku kompetentsi;

2) toetada igakülgset liikmesorganisatsiooni uue juhi ametisse sisseelamist ning võrgustikus hakkama saamist taustsüsteemi ja põhimõtete tutvustamise ja personaalse lähenemise kaudu.

MÕNED SOOVITUSED

1. Mõttele läbi ning arutle teiste organisatsiooni liikmetega, mis suunal tuleks arendustegevust teha.

2. Kui ise ei jõua, leia keegi, kes oleks huvitatud arendustegevust vedama.

3. Pange ühiselt paika põhimõtted ja tegevused, mida tuleks teha uuele juhile üleandmisel, kuidas arendada juba organisatsiooni panustajaid, mida peavad järgima erinevates otsustuskogudes tegutsejad jne.

4. Kaardista olemasolev lähtekoht.

5. Väldi bürokraatiat – tegemist on tööd lihtsustava tegevusega ning keeruline sõnastus või liiga mahukas materjal jääb kasutamata. Lihtsalt ja asjakohaselt kirjutatud materjalist on oluliselt rohkem kasu.

Eesti Kurtide Liidu tegemised

Tiit Papp

Eesti Kurtide Liidu juhatuse esimees

Kurtide liidu liikmesühingutes on 2011. aastal 886 liiget. Eestis on hetkel 1500 kurti ja viipekeelt valdavaid 2000 inimest.

Kuna Eesti Kurtide Liit on mittetulunduslik liit, siis on meile andnud Eesti Puuetega Inimeste Fondi poolt rahastatud tegevusprogramm võimaluse läbi viia erinevaid projekte, et toetada kurtide ja viipekeelsete vaegkuuljate kaasatust tavaühiskonda.

Liidu eesmärk on liikmesühingute huvide kaitsmine ja esindamine, tegevuse arendamine läbi koolituste, ühisürituste ja rahvusvaheliste sidemete laiendamise, ühtse eesti viipekeele ja kultuuri arendamine, koostöö edendamine avaliku, mittetulundus- ja erasektori vahel

kurtide inimeste võrdsete võimaluste loomisel kohalikul ja riiklikul tasandil.

Eesti Kurtide Liit on teinud tihedat koostööd Eesti Puuetega Inimeste Koja, sotsiaalministeeriumi, Tallinna Linnavalitsuse, Eesti Rahvusringhäälingu, Eesti Häirekeskuse, Töötukassa, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi, justiitsministeeriumi, Eesti Rahva Muuseumi, Tallinna Ülikooli, Salo Baltic International OÜ, Soome Kurtide Liidu, Euroopa Kurtide Liidu, Maailma Kurtide Föderatsiooni, EMT ja teistega. On rõõmustav, et 2011. aastal suutsime plaanitud tegevusi-üritusi läbi viia vaatamata jätkuvale majanduslangusele. See oli võimalik teiste projektide abiga.

Sõnaraamat, õpetajad...

2011. aastal käsitleti EPIKojas, sotsiaalministeeriumis, Häirekeskuses ja Töötukassas järgmisi teemasid: 112 SMS-teenuse piloot-

käivitamine, koolitused ja kuulmispuudega inimeste tagasitoomine tööturule, Tallinna Invakomisjonis kuulmispuudega inimeste probleemid jms.

EKL tegi koostööd “Kuulmisrehabilitatsiooni programm aastateks 2012-2015” uuendamiseks Eesti Kuulmispuudega Laste Vanemate eesvedamisel 2011. aastal.

EKL osaleb 2010. aastast Eesti Kutsekoja korraldatud viipekeeletõlgi uue kutsestandardi koostamise töörühmas. Uus standard hakkab kehtima 2012. aasta lõpu poole.

1. märtsil 2007. aastal eesti viipekeele seadustamisele järgnenud ülesanded olid järgmised: viipekeele sõnaraamatu koostamine nii paber kandjal kui ka videos, viipekeele õpetamise metoodika ja õppematerjalide väljatöötamine, viipekeele õpetajate koolitamine ja viipekeele keskuse loomine. Need teemad on endistviisi aktuaalsed ja ootavad lahendamist. Loodetavasti leevendab natuke viipekeele sõnaraamatute puudust EKLi kodulehe baasil ehitatud viipekeele e-sõnaraamat, mille rakendamise lükati edasi 2012.–2013. aastale seoses finantsi puudumise tõttu.

Enim on suunatud tähelepanu toetavate teenuste arengule – viipekeele tõlketeenus, nõustamisteenus ja õigusabi. Nendest teenustest valmistas 2011. aastal kõige rohkem probleeme viipekeele tõlketeenuse vähene maht ja rahastamine Tallinnas, mujal vähem. Selles vallas tuleb rohkem tööd teha.

Jätkuvalt on päevakorras kurtide noorte kutse- ja kõrghariduse omandamine. Varem said kuulmispuudega üliõpilased haridusministeeriumi kaudu ESFi programmist Primus õpingutõlke kulusid maksimummääras tasuda, kuid 2010. aasta keskel otsustati maksimummääraks kaks korda kärpida.

2010. a maikuu võeti EKLi liikmeks Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing, millega teeme tulemuslikku koostööd viipekeele arendamiseks ja tõlketeenuse kättesaadavuse parendamiseks.

Külastatud liikmesühingutes on jätkuvalt muret tekitav tõsiasi, et aastaid tegutsenud

KOOSTÖÖPARTNERID

EKL korraldab kurte toetavate teenuste osutamist, mille rahastamiseks tehakse koostööd omavalitsustega, firmadega, Töötukassaga jne.

- Viipekeele tõlketeenust osutatakse tõlkeskuste kaudu Tallinnas, Tartus, Pärnus, Viljandis ja Kuressaares. Teenust rahastavad omavalitsused.

Nõustamisteenust Tallinnas elavatele kurtidele ja vaegkuuljatele osutab EKL ja rahastab Tallinna Linnavalitsus meie projekti alusel.

- Justiitsministeeriumi toetusel teostati aastatel 2006–2011 projekt „Õigusabi osutamine MTÜ-le Eesti Kurtide Liit (koos alaliitidega) ja tema liikmeskonnale ning MTÜ-le Eesti Puuetega Inimeste Koda koos allorganisatsioonide ja nende liikmetega”.

- VÜF projektiga 2010. aastal loodud kodulehe www.ead.ee edasiarendamine jätkub jätkuprojektidega Euroopa Liidu Regionaalarengu fondist ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi toetusel.

- RIA suurprojekti „Erivajadustega (kuulmispuuetega) inimeste infoühiskonnas osalemise võimaluste avardamine” raames soetati augustis EKLi juurde loodud filmistuudiosse multimeedia töötlemiseks arvuti vastava tarkvaraga ja professionaalne filmikaamera tarvikutega; alates 30. septembrist alustati noortele kurtidele viipekeelse videoportaali sisustajate koolitusega, koolitajaks Eesti Rahvusringhäälingu “Aktuaalse kaamera” operaator Ivar Toodo.

- HMNi projekt “Suhtlemisviiside ja -tehnikate koolitused kuulmispuudega inimestele sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks tavaühiskonnas” annab võimaluse ennast kõrvalt vaadata ja muutuda suhtlemisel aktiivsemaks, seega tõuseb kurtide inimeste eneseteadvus ning väheneb sotsiaalne tõrjutus Eesti ühiskonnas.

- Koostöös Töötukassaga valmisid esimesed viipekeelsed materjalid töötajale, mille materjalid paigutati Töötukassa ja Kurtide Liidu kodulehte, nii paraneb info kättesaadavus kuulmispuudega töötajale.

juhatusele/aktiivile ei ole peale kasvanud noort ja tegusat järelkasvu.

Helista, kirjuta, vaata kodulehte

Liidu üheks peamiseks ülesandeks on igapäevane teavitustöö sihtgrupile uute teenuste, toetuste ja muude muudatuste kohta. Oleme kättesaadavad e-posti ja personaalse kontakti teel, et vastata küsimustele, mis puudutab kurtide inimeste eluolu ja kõike sellega seonduvat.

Kaasajastatud kodulehe www.ead.ee kaudu saame edastada põhjalikult ja operatiivselt vajalikku infot nii riiklikest, avalikest kui ka muudest teenustest, toetustest ja uudistest infopäevade ning ürituste kohta.

EKLi osaihingud on jätkuvalt minemas oma tähtsust tööandjana, sest tänu kurtide avardunud haridus- ja kutseõppe võimalustele on nad orienteeritud avatud tööturule. Samas on avatud tööturg andnud viimasel ajal kurtidele inimestele esimesi tagasilööke – töötus on suurenenud nii väike- kui suurlinnades. Selle probleemi leevendamiseks peame rohkem tähelepanu pöörama teavitus- ja koostööle vastavate instantsidega ning täiend- ja ümberõppe võimalustele.

2012. AASTAL OOTAVAD LAHENDAMIST JÄRGMISED PÕLETAVAD TEEMAD:

- 1) viipekeele tõlketeenuse piiratud maht ja kättesaadavus üle Eesti;
- 2) viipekeele tõlketeenuse osutamise struktuursed ümberkorraldused;
- 3) kutse- ja kõrghariduse kättesaadavus kurtidele noortele;
- 4) kurtide inimeste sügav töötus;
- 5) info kättesaadavus;
- 6) Tartumaa Kurtide Ühingu ruumide küsimuse lahendamine.

Eile, täna

Kaia Kaldvee

Ida-Virumaa PIK tegevjuht

Alates 1995. aasta suvest tegutseb Ida-Virumaal mittetulundusühinguna Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koda oma 23 allorganisatsiooniga.

Ida-Virumaal on kokku 22 omavalitsust – 6 linna, 1 vallasisene linn ja 15 valda. Meie erinevate paljudest teistest maakondadest sellega, et territoriaalselt ollakse hajutatud väga suurele territooriumile ning põhirõhk oli omal ajal asetatud ainult kaevandustele ja tööstusele. Viimati mainitu on aga suuresti põhjustanud ökoloogilise saastatuse, suure haigestumise erinevatesse kroonilistesse haigustesse ning kaevanduste ja paljude tööstusettevõtete sulgemise tõttu on kasvanud ka tööpuudus. Tööpuudus on tekitanud maksude alalaekumise ning seega võib pidada Ida-Virumaad piisavalt vaeseks regiooniks. Seetõttu jääb omavalitsustel aastast aastasse vähemaks võimalusi toetada puuetega inimeste organisatsioonide igapäevast tegevust.

Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koda tegutseb Jõhvis aadressil Kaare 7, ruumides, mis kohandati ja remonditi 2004. aastal. Kaasaegses renoveeritud keskses tegutseb täna ka puuetega inimeste päevakeskus, mille käsutuses on suurem osa ruumidest. Koda kasutab oma igapäevategevuste korraldamiseks kahte ruumi, millest üks on kontor ja teine koosolekute pidamiseks.

Üheks suureks erinevuseks teistest Kodadest on see, et põhiline töökeel on vene keel. Kuna suur osa puuetega inimestele trükitavast kirjandusest ja õppematerjalist on kahjuks ainult eestikeelne, raskendab see märgatavalt meie tööd. Kojas igapäevaseks tööks on saanud abistada puuetega inimeste organisatsioone

ja homme Ida-Viru PIKis

Külaskäik jaanalinnufarmi.

projektide kirjutamisel ja aruannete koostamisel (keeleliselt) ning jõudumööda vajaliku materjali tõlkimisel.

Aastast aastasse on kasvanud Koja liikmesorganisatsioonide arv, sest oma igapäevatööga on Koda tutvustanud ennast üldsusele ning see on toonud kaasa suurenenud huvi koostöök.

Igapäevatööd tehes kujunevad välja ka töösuunad ja -põhimõtted. Selgeks on saanud, et **kõige tugevam edasiviiv jõud on erinevate organisatsioonide tihe koostöö ja positiivselt meeletatud õhkkond**. 17 aasta jooksul on välja kujunenud tugev koostöövõrgustik erinevates omavalitsustes tegutsevate puuetega inimeste organisatsioonide vahel. Selline koostöö võimaldab jagada kogemusi, teostada ühiselt tekkinud ideid, korraldada ühisüritusi jne.

Samuti on meil tekkinud koostöövõrgustik teiste maakondlike Kodadega. Koja liikmetega on aastate jooksul külastatud Viljandimaa, Põlvamaa, Võrumaa, Hiiumaa, Saaremaa, Pärnumaa, Järvamaa ja Harjumaa Puuetega Inimeste Koda, tutvutud sealsete sotsiaalobjektidega, kohtunud puuetega inimestega, räägitud töödest-tegemistest ning alati kaasa toodud palju häid ideid ja positiivseid emotsioone. Kõikjal on meid võetud vastu väga sõbralikult ning usun, et selline kogemuste vahetamine on puuetega inimeste organisatsioonide juhtidele eriti oluline just emotsionaalseks toimetulekuks, edasiseks tööks ja ideede realiseerimiseks.

Väga oluliseks koostööprojektiks pean Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koja, Jõhvi gümnaasiumi ja Ida-Viru maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna projekti "Õppe-

Muusikatund Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Kojas.

ja päevakeskus puuetega lastele”. Projektiga tegelesime kokku 4,5 aastat ning nende aastate jooksul puutusime kokku nii hea kui halvaga, kuid ühise töö tulemusena võib tänaseks rahul olla. Tänu nimetatud projektile on Jõhvi valla ja ümberkaudsete omavalitsuste erivajadusega lastele tagatud turvaline õppekeskkond kaas-aegsetes ruumides. 14 aasta jooksul on koolis õppinud juba üle 50 puudega lapse.

Oluline oli ka koostööprojekt Jõhvi valla- ga (2003–2005), mille käigus ehitati välja ja sisustati kaasaegsed ruumid Koja tegevuste arendamiseks. Jõhvi valla eestvedamisel ja rahalisel toel ehitati 6 kohandatud sotsiaalkorterit puuetega inimestele (2006–2007). Tänu nende projektide õnnestumisele osutab Koda täna SKA-le riiklikke hoolekandeteenuseid, ilma milleta oleks Koja toimimine rahalises mõttes olnud keeruline.

2010. aasta sügisel käivitas Koda koostöös Hollandi heategevusfondiga Päikeselill Toidupanga tegevuse Jõhvis. Veidi üle aasta tegutsemist on näidanud, et väga palju inimesi (sh puuetega inimesed) elab suures vaesuses ning

Eestis esineb palju toidu raiskamist. Positiivne on asja juures see, et Toidupanga tegemistes lööb kaasa palju vabatahtlikke noori.

Kõik juba teostunud, teostatavad või tulevikus teostatavad projektid aitavad kaasa Koja tehtavale tööle ja arengukava eesmärkide täitmisele. Eesmärk on aga väga selge – olla innovaatiline ja parandada puuetega inimeste olukorda Ida-Virumaal. Gerd Kanter on öelnud innovaatilisuse kohta: “Kui tahad tippkonkurents võita, siis ei piisa, et teed sama mida teised, ainult natukene rohkem ja natukene paremini. Tuleb teha midagi muud.”

Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koda usub, et mida innovaatilisem on organisatsioon (sisu poolest kvaliteetsed teenused, uued ideed jne), seda tõenäolisem on jääda ellu majanduse madalseisus.

Aastate jooksul tehtud töö on kasvanud nagu lumepall veeredes. Pall veereb ja kasvab ja kogub endasse häid ideid ja teostusi ja nii ta veereb ja veereb ja veereb... ja meile jääb lootus, et pall veereb lõputult.

MIS ON SIIS SEE MUU, MIDA SAAVAD TEHA PUUETEGA INIMESTE ORGANISATSIOONID?

- tuua oma igapäevategemistesse midagi uut, lähenedes eesmärkide täitmisele loovalt;
- arendada ja muuta pakutavaid teenuseid paremaks ehk siis atraktiivsemaks;
- laiendada pakutavate teenuste hulka ning püüda lihtsustada teenusele pääsemist;
- kutsuda ellu uusi ideid jne.

Sõbrapäeva tähistamine 2012. aastal.
Fotod: Idu-Viru PIK

MIDA UUT ON IDA-VIRUMAALE SISSE TOONUD SIIN TEGUTSEVAD PUUETEGA INIMESTE ORGANISATSIOONID?

- Alates 2005. aasta veebruarist osutab Koda igapäevaelu toetamise teenust:
 - kunstiteraapia (alates märts 2005);
 - muusikateraapia (alates aprill 2005);
 - käelised tegevused (õmblemine, käsitöö, puutöö jne; alates märts 2008);
 - draamaringi tegevus (alates oktoober 2008);
 - *line*-tantsu ringi tegevus (ka ratastoolitants; alates november 2008);
 - spordiringi tegevus (alates september 2009)
 - hiphoptantsu tunnid (alates september 2011).
- Alates 2006. aasta märtsist on Koja ruumides võimalik saada vibroakustilist teraapiat.
- Alates 2006. aasta oktoobrist korraldab Koda igal sügisel seminari “Jõhvi – kas võrdsete võimaluste linn?”. Seminari eesmärk on pöörata üldsuse tähelepanu ligipääsetavuse teemale.
- Alates 2008. aasta jaanuarist osutab Koda toetatud elamise teenust.
- Alates 2010. aasta novembrist käivitas Koda uue projektina Jõhvi Toidupanga tegevuse. Toidupangast saab toiduabi ca 300 puudust kannatavat Jõhvi valla ja ümberkaudsete omavalitsuste peret (sh puuetega inimesed).
- Koda on viimased 6 aastat olnud praktika- baasiks sotsiaaltöö tudengitele – Lääne-Virumaa Kutsekõrgkool, Tallinna Pedagoogiline Seminar, Tallinna Ülikool.
- Koda on edukalt kasutanud töö tõhustamiseks vabatahtlikku teenustust – koostöö noorteorganisatsiooniga ESTYES (hetkel on Kojal abiks juba neljas vabatahtlik noor).
- MTÜ Sillamäe “Miloserdie” osutab päevakeskuse teenust ning ühning korraldab igakuiseid erialaspetsialistide (ortopeedid) vastuvõtte toomaks teenust kliendile lähemale.
- Narva Päevakeskus LAD osutab puuetega lastele päevakeskuse teenust, lapsehoiu- teenust ning igapäevaelu toetamise teenust.
- Kohtla-Järve Invaühing osutab päevakeskuse teenust.
- Püssi Invaühing osutab päevakeskuse teenust.
- Avinurme sotsiaal- ja turvakeskus osutab igapäevaelu toetamise, toetatud elamise ja toetatud töö teenust.
- Jõhvi Vaegkuuljate Ühning osutab nõustamisteenust.

Kolm soovi Eesti kurtide hariduse 145. aastapäeval

Kurtide haridus, kultuur ja viipekeel on omavahel väga tihedalt seotud, kuna viipekeel kuulub kurtide kultuuri ja saab sageli alguse kurtide koolist.

Tiit Papp

Eesti Kurtide Liidu juhatuse esimees

Kadri Hein

Eesti Kurtide Liidu projektijuht

Nii kattus ka Eesti kurtide hariduse sünni periood eesti viipekeele tekkeajaga. Kuigi eesti viipekeelt võidi kasutada suuremate linnade kurtide kogukondades 19. sajandil, andis Vändra kurtide kooli loomine 1866. aastal võimaluse eesti viipekeele ühtlustamiseks ja arenguks. Käesolevas artiklis käsitletakse nelja kooli: Vändra kurtide kool, Porkuni Kool, Tartu Hiie Kool ja Tallinna Heleni Kool.

Vändra kool

Vändra kurtide kooli rajas praost Ernst Sokolovski (1833–1899), kes oli Vändras kirikuõpetaja. Selleks et valmistuda kurtide õpetamiseks, kutsus Ernst Sokolovski aasta enne kooli avamist (1865) Vändrasse Kanepi kihelkonnakooli õpetaja Johannes Egloni (1836–1908), kes töötas koolis ligi 33 aastat. Esimesel aastal õppis koolis ainult 9 kurti õpilast, kuid aasta-aastalt õpilaste arv kasvas ja seetõttu valmis maja juurdeehitus (1889), uus maja (1893) ja seejärel uue maja juurdeehitus (1903).

Vändra kurtide koolis õpetati usu- ja keeleõpetust, aritmeetikat, loodusõpetust, geograafiat, tööõpetust ja joonistamist. Tüdrukud

õppisid kangakudumist, sokkide ja kinnaste kudumist ning riiete parandamist. Poistele õpetati korvipunumist, kingsepa- ja tisleritööd ning puulusikate valmistamist.

Peamised Eesti kurtide hariduses kasutatud meetodid on oraalne, kakskeelne ja kombineeritud meetod. Vändra kurtide koolis õpiti oraalset meetodi järgi. Õpetus Vändra kurtide koolis kestis seitse aastat ja lõppes leeriga. 1920/21. õppeaastal oli Vändra kooli õpilaste arv kasvanud 61-ni ja senised ruumid jäid kitsaks, mistõttu koliti 1924. aastal Porkuni lossi.

Porkuni kool

Toonase nimetusega Riigi Kurttummade Koolis hakkas õppima 101 last. 1929/30. õppeaastal otsustati, ei 8-aastase õppe lõpetanu saab lõputunnistuse. 1941. aastal sai kool nimeks Porkuni Kurttummade Kool. Õppetöö koolis katkes 1944. aastal, kui koolimaja oli tarvis kasutusele võtta haiglana. Pärast sõda omandasid kurdid hariduse 9 aastaga. 1950/51. õppeaastal õpetati koolis järgmisi aineid: eesti keel, vene keel, ajalugu, matemaatika, konstitutsioon, geograafia, loodusteadus, kehaline kasvatus, joonistamine, puutöö, kingsepatöö, lukksepatöö, rätsepatöö ja käsitöö. Eraldi hinnati eesti keelt, häälendamist ja suultlugemist. 1955. aastal valmis uus koolimaja ja Porkuni loss muudeti õpilaskoduks. 1960. aastast ala-

tes õppisid kurdid koolis 10 aastat ja 1970/71. õppeaastal mindi üle 12-aastasele õppekavale, et tagada 8-klassiline põhiharidus. 1964/65. õppeaastal hakati kõneõpetuses kasutama sõrmendeid.

Esimesed lõpetajad 8-klassilise kooli lõputunnistusega olid Uno Karlov, Merle Kiudorf, Vahur Kääramees, Raivo Pärn, Tiit Papp ja Luule Tins, kes said tunnistuse 1977/78. õppeaasta kevadel.

Porkuni koolis õpetati kurte oraalset meetodi alusel, kuid seoses esimeste eesti viipekeele sõnastike (Toom 1988) ja uurimuste (Laiapea 1992) avaldamisega muutus õpetussuund – 1989/90. õppeaastast tuli kasutusele kombineeritud meetod, kus kasutati nii kirjalikku kui suulist kõnet ja viipeid. 1991. aastal sai kool nimeks Porkuni Kurtide Kool. Koolis alustasid tööd esimesed kurdid õpetajad. 2000. aastast töötab kool Porkuni Kooli nime all. 2001. aastal lõpetas kooli viimane normintellektiga kurtide klass, täna õpivad koolis intellekti- ja liitpuudega lapsed.

Tartu Hiie Kool

Tartu Hiie Kool loodi 1941. aastal ja sinna asus õppima 9 õpilast. Sõja-aastail oli õppetöö katkendlik ja lühendatud õppeaastatega. Koolimaja sai sõjas kannatada ja internaat hävis. Pärast sõda kasvas õpilaste arv jõudsalt – 1947. aastal õppis koolis juba 110 õpilast. 1950. aastatel algas õpilaste eristamine: kurdid lapsed suunati õppima Porkunisse, kuulmislangusega õpilased Tartusse. 1968. aastast asub kool Hiie tänaval. Tartu Hiie Koolis on kuulmispuudega laste osakond ja kõnepuudega laste osakond. Kuulmispuudega laste osakonnas õpivad kuulmislangusega õpilased, kes õpivad oraalset meetodi järgi. Kõnepuudega laste osakonnas õpivad lapsed, kellel esineb raske hääldepuue, kirjutamis- või lugemispuue või alakõne. Enamik kuulmislangusega lapsi õpib põhikooli riikliku õppekava alusel, kus õpe kestab 11 aastat. Mõned kuulmispuudega õpilased õpivad kõnepuudega lastega koos ja mõned õpivad põhikooli lihtsustatud õppekava alusel. Tartu Hiie Kooli kuulmispuudega

KOLM SOOVI

1. 2011. aastal loodi Kuulmispuudega Laste Õpetajate Selts (KLÕPS), mille eesmärgiks on korraldada koolitusi ja arendada õppevara. Soovime, et KLÕPSi jõul elavneks Eesti kuulmispuudega laste õpetajate koostöö ning koostataks uusi ja põnevaid õppematerjale.

2. Eesti Kurtide Liit korraldas 6.–20. veebruaril koostöös Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseumi ja Tallinna Ülikooliga näituse „145 aastat kurtide haridust Eestis”, mis andis ülevaate hetkel toimivatest ja juba tegevuse lõpetanud kurtide koolidest. Edastame külalisteraamatust leitud soovi: „Loodetavasti see näitus avab kuuljate silmad, et kurdid on läbi aegade olnud võrratud, aga peaks vist muretsema kurtidele oma muuseumi, kus kõik dokumendid säiliks ka pärast pikki aastaid.[...] Sirle” Kurtide hariduse ajalugu on killuke Eesti ajaloost ja seda tuleb väärtustada. Oleks tore, kui kurdid saaksid oma kogukonna ajalooga püsivalt tutvuda.

3. Eesti Kurtide Liidu ja kurtide hariduse vaheline side tekkis juba 1922. aastal, kui Väandra kooli vilistlane Karl Luht oli üks Eesti Kurtitummade Seltsi asutajatest. See side on säilinud tänapäevani: Porkuni kooli 85 aasta juubeli kogumikust võib lugeda praeguse Eesti Kurtide Liidu juhatuse esimehe Tiit Papi meenutusi kooliajast. Usume, et täna õpib kurtide koolis väike poiss või tüdruk, kellest saab tulevane Eesti kurtide elu eestvedaja.

õpilastel on tavakooliga võrreldes tunduvalt rohkem eesti keele tunde. Eesti keelt õpetatakse esimese keelena ja inglise keelt võõrkeelena. Kooli õppekava järgib riikliku õppekava nõudeid, kuid arvestab kuulmispuudega lapse raskusi kõne omandamisel.

Tallinna Heleni Kool

Kakskeelset õppemeetodit kasutavas Tallinna Kurtide Koolis alustas 1994. aastal õppetööd

34 last. 1996/97. õppeaastal lõpetas esimene põhikoolilend: Aivo Erm, Merlin Süvari ja Argo Purv, kelle tarvis loodi 1997. aasta 1. septembril gümnaasiumiklass. 2002/03. õppeaasta alguses avati kooli juurdeehitus – korpus spordisaali ja klassidega. Koolis on õppinud vene õppekeelega kurtide klass, kes lõpetas 2003. aastal, ja eesti õppekeelega kuuljate klassid (2003–2011). 2005. aastal sai kool nimeks Tallinna Heleni Kool maailma-kuulsa pimekurdi Heleni Kellersi järgi, kuna avati klassid pimedatele, pimekurtidele ja liitpuudega pimedatele õpilastele.

Kurtide õpetuskeelena kasutatakse eesti viipekeelt ja (enamasti kirjalikku) eesti keelt, eesti viipekeelt õpetatakse esimese keelena, eesti keelt teise keelena, inglise keelt ja 2011/12. õppeaastast ka vene keelt võõrkeelena. Alates 2011/12. õppeaastast läbivad kurdid õpilased põhikooli 11 aastaga.

Koolis töötavad nii kurdid kui kuuljad õpetajad. Kuuljad õpetajad, kes ei oska eesti viipekeelt, annavad tunde viipekeeleõlgi vahendusel. Kooli siduvateks traditsioonideks on kevadine ühismatk, päkapikumaa ja jõulujumalateenistus.

Tulevikuväljavaated

Kuulmispuudega õpilaste arv erikoolides väheneb ja seetõttu paigutatakse Tallinna Heleni Koolis kurdid ja vaegkuuljad õpilased ühte klassi. See tähendab, et õpetajad ei saa tundides ainult viibelda, kuna on tarvis kasutada vaegkuuljate kuulmisjääki ja arendada nende kõnet. Seega muutub kakskeelne õppemeetod arvatavasti kombineeritud meetodiks, kus kasutatakse muuhulgas simultaanviiplemist (*viibeldakse ja kõneldakse samaaegselt*). Samas on Tartu Hiie Kool astunud sammukese lähemale eesti viipekeelele, kuna 2010. aastal hakati koolis seda ainet õpetama. Seega võib väita, et kahe kooli õpetusmeetodid muutuvad ajapikku sarnasemaks, kui algne range eristus ette nägi.

Kuidas elad,

Tiit Leemets
Porkuni Kooli direktor

Porkuni Kooli on peamiselt seostatud kurtide laste õpetamisega ja paljud pole kuulnudki, et asi on tänaseks sootuks teine.

Seost kurtidega tingib eelkõige asjaolu, et Väandras 1886. aastast tegutsenud kurtide kool koliti 1924. aastal ruumipuuduse tõttu Porkuni mõisa, kus tegutseti üle 70 aasta. Nüüdseks on normintellektiga kurtide laste õpetamine Porkunis möödanik.

Õpilased

Viimased arengusuunad on olnud järgmised: 1994. aastal asusid Porkunis lihtsustatud õppekava järgi õppima esimesed õpilased ning lõpetati kurtide laste vastuvõtt. Aastal 1998 lisandusid esimesed pimekurdid lapsed, viimased normintellektiga kurdid lõpetasid Porkunis 2001. aastal. Seejärel hakkas kool pikkamisi lihtsustatud õppekavalt üle minema toimetuleku õppekavale. Kuigi praegu õpivad Porkuni Koolis valdavalt toimetuleku ja hooldusõppekaval olevad lapsed, on meil liitklass (3. ja 4. klass) lähivaldade lihtsustatud õppekaval olevatest õpilastest ja 1. klassis paar lihtsustatud õppekaval õppivat lähiümbruse last. Neljas klassis õpetatakse hooldusõppekava järgi ja lähtudes varajase märkamise printsiibist on meil hetkel ka 9 last intellektipuueteega eelkooliealiste laste arendusrühmas, kuigi selle rahastamine on hetkel seatud küsimärgi alla. Kokku õpib koolis 82 last, kuigi Porkuni koolimaja on ehitatud 80 lapsele. Tuleval õppeaastal ilmselt suureneb õpilaste arv mõnevõrra veelgi.

Hooned

Algselt oli koolihooneks 1874. aastal valminud mõisahooned, mis kohandati kooli tarbeks.

Porkuni Kool?

Sõjajärgselt suurenes õpilaste arv ja 1955. aastal ehitati Porkuni järve saarele, otse mõisahoonest vastu, uus koolimaja. Suuremate remontideta olid need hooned koos mõne mõisakompleksi majandushoonega käigus eelmise aastani.

Eelmise sajandi lõpuks oli selge, et majad vajavad tõsiselt remonti. Kõne all oli mitu varianti, alates kooli likvideerimisest kuni uute hoonete ehitamiseni. 2003. aastal koostati mõisahoonest rekonstrueerimise projekt, mis jäi aga realiseerimata. Kaks aastat hiljem teatati, et ilmselt ehitatakse uued hooned. Ehitusmõtte arengus olid mitmed tõusud ja mõõnad, toimus pidev selgitustöö, mida on toimetuleku-lastel tegelikult vaja. Lõpuks, 2009. aastal otsustati alustada RKASi kaudu uue koolikompleksi ehitamist. RKASi-poolse projektijuhi Aleksei Romanjukiga hakkas koostöö koheselt laabuma ja kõik vajaminev sai lahenduse.

Meie personal oli põhjalikult analüüsinud ruumide vajadust, uurinud seadustest tulenevaid normatiive, võtnud arvesse aastatepikkust kogemust ja sellele toetudes koostanud vajalike ruumide programmi. Samuti oli välja kujunenud kontseptsioon hooneplokkide seostamise otstarbekusest. Õnnelike asjaolude tõttu oli hoonekompleksi projekteeija U-Disaini eesotsas arhitekt Uko Künnapiga koostöövalmis ja meie kontseptsiooni tõsiselt suhtuv. Koostöö sujus ning hoone üldplaan ja ka detailid said ruttu paika.

Vaatamata hindade muutusele, pidas ehitusfirma Merko oma lubadustest ning lepingutest kinni ja lõpptulemusena ehitati igati sobiv koolimaja. Tänuksõnad ehitusjuhile Keit Paalile ning töödejuhatajale Priit Rauksile, kes iga meie märkust tõsiselt võtsid. Ehitusnõupidamistel võeti meid täieõiguslike partneritena ning ka ehitusprotsessis saime aktiivselt kaasa rääkida. Lõpptulemusega oleme igati rahul.

Vabariigi aastapäev Porkuni Koolis 2012.
Foto: Porkuni Kool

Projektid

Lisaks uue hoone ehitusele esitasime projektitaotlused õpikeskkonna parandamiseks mööbli ja koolitehnika osas ning laste harjutusväljaku renoveerimiseks. Eelnev koolimööbel oli kokku sobitatud Rootsist-Soomest sotsiaalabi korras saadud kasutatud koolimööblit ja muust vanast mööblit, mis osaliselt oli ka kooli puutöökojas ise valmistatud. Lisaks aastakümneid renoveerimata ja mitte just parimas seisukorras laste harjutusväljak ei võimaldanud ratastoolilastel seda kasutada (praegu õpib koolis seitse ratastoolilast). Projektid said rahastuse ning nüüdseks on koolil uus põhimööbel ja õppetehnika. Ka harjutusväljaku renoveerimine on lõpetatud – kevadel on vaja teha veel mõni viimistlus ja kõik on korras.

Eelmisest aastast ühinesime Comeniuse projektiga „My life, Your Life, Our lives” ning

meil on partnerkoolid Inglismaal, Belgias, Poolas ja Rootsis. Ettevalmistav külaskäik oli Inglismaale eelmise aasta lõpus, järgmine toimus märtsi alguses Poola ja aprillis tulevad partnerkoolid koos õpilastega meile külla.

Läti Daugulu eriinternaatkooli kaudu oleme seotud NordPlus programmiga, mis keskendub rohkem kergejõustikuvõistlustele. Daugulu kooliga seovad meid ka pikemaajalised otsesidemed – oleme vahetanud õpetajaid, et rikastada õppemeetodeid, ning korraldanud ühiseid kultuuri- ja spordiüritusi.

Traditsiooniks on saanud kooli korraldatud puuetega laste suvelaagrid, mille toetuseks kirjutame igal aastal projekte. Seni on laagrid hästi õnnestunud. Väiksemad spordi- ja muid projekte toimub vastavalt võimalustele.

Iga aasta jõulude eel käib meie lastel külas Onu Tommy Rootsis, kellega on alati kaasas ka Jõuluvana Tommy. See on aastalõpueelne tähtsündmus, mida hakatakse ootama juba kooliaasta algusest.

Kevadel on plaanis alustada õppekasvuhoone ehitamist, mida toetavad meie sõbrad DHL Eesti esindusest. Sõprade kaudu on sellele projektile toetuse andnud ka Saksa Post. Ehitamisel kaasame kindlasti meie õpilasi, kuid kõike me ise teha ei suuda. Seetõttu peame spetsialistide abi kasutama. Sellegipoolest loodame esimese etapiga enne talve hakkama saada.

Personal

Personaliga on meil tõesti vedanud – kõik annavad endast alati parima! Töö ei ole kindlasti kergemate killast, kuid töökohta vahetatakse haruharva. Toimetulekukoolile omaselt tuleb suur hulk õppematerjalist ise valmistada. Mitu meie õpetajat on lausa õpikuid koostanud, kuid ei ole julgenud neid trükki anda. Loodame, et see aeg veel tuleb, nagu on olnud kurtide kooli ajal, kus meie õpetajad olid mitme trükitud õpiku autoriteks.

Erivajadud avatud

Stina Siem

Tallinna Tugikeskus Juks töökeskuse juhataja

TAAVO lugu

Tallinna Tugikeskus Juks on Tallinna linna munitsipalaasutus, mis loodi erivajadustega inimestele 1993. aastal. Keskus koosneb kolmest struktuuriüksusest – arendus-, töö- ja ööpäevaringse hooldamise keskus.

Juksil on aastatepikkused töökogemused arenguliste erivajadustega noorte suunamisel tööellu ja kutsekooli.

Paljud arenduskeskuse kliendid, kes on asutuses viimast aastat, osalevad tööpraktikal. Samal ajal tegeldakse aktiivselt karjääri planeerimise ja teostamisega. Vastavalt tulevikuvisionile aitavad spetsialistid avatud tööturul sobiva töökoha leidmisel ja kandideerimisel ning toetavad töötamisel ja töökoha hoidmisel. Töödeks on lihtsamad abitööd: kärude lükkamine, laotöö, prügi sorteerimine, koristamine, nõude pesemine, majahoidja abi jm. Üheks heaks koostööpartneriks on Selver.

Paljud arenduskeskuse lõpetanud noored asuvad tööle ka Juksi töökeskusesse, ühte kuuest töötoast: tekstiil, siidimaal, õmblus, portselanimaal, keraamika või allhanke töotuba. Osadele klientidele on töökeskus püsivaks töökohaks, teistele vaheetapiks üleminekul toetatud tööle või avatud tööturule.

Taavo Tüksammel on õppinud Juksi arenduskeskuses ning lõpetanud kodunduse eriala Kose teeninduskoolis. Taavo on igati positiivne näide erivajadusega inimese kaasamisest avatud tööturule.

sega inimene tööturul

Taavo tööpostil Tondi Selveris.
Foto: Tallinna Tugikeskus Juks

Noormees on töötanud lausa mitmes kohas. Tööalast teekonda alustas ta prügisorteerijana ASis Cleanaway, on töötanud Merimetsa Selveris kärulükkajana ning hetkel töötab Tondi Selveris samal ametikohal. Vabadel päevadel käib ta töökeskuses helkureid pakkimas. Töökeskusesse tuli Taavo ise ennast tööle pakkuma, kuna ei tahtnud niisama kodus istuda.

Taavo on sõbralik, aus ja hea suhtleja, kuid kindlasti vajab toetust tööil püsimiseks. Selleks Juks ongi, et seda tuge pakkuda ja probleemide korral aidata.

Taavo enda sõnul on talle töö Selveris oluline seepärast, et sealt saab korralikku töötasu

ja töö ise meeldib ka. Töökeskuses käib ta seltskonna pärast ja igavuse tõrjumiseks vabadel päevadel, mitte töösalustasu pärast. Taavole on olulised ka igakuised vestlused sotsiaaltöötajatega.

Tallinna Tugikeskuse Juks aastatepikkuse kogemuse põhjal võib öelda, et erivajadusega inimesed saavad avatud tööturul hästi hakkama. Mõni iseseisvalt, paljud töötamist toetavate tegevustega. Omalt poolt väidame veendunult, et erivajadustega inimesed on usaldusväärsed, kohusetundlikud ja head töötegiad.

Foto: Astangu
Kutserehabilitatsiooni
Keskus

Tööhõivealane tugi Astangu keskuses

Ulvi Mölder
Tööhõivetalituse spetsialist

Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus on Eestis ainulaadne asutus, sest pakub tööealistele erivajadustega inimestele rehabilitatsiooniteenuseid ning erinevaid kursusi.

Keskuses tegutseva tööhõivetalituse tegevuse kõige olulisemad eesmärgid on valmistada erivajadustega inimesed ette tööeluks, toetada

neid sobiva praktika- ja töökoha otsingul ning aidata tööga kohanemisel. Väga oluline on koostöö tööandjatega, mis on kogu tööhõivealase tegevuse alustalaks.

Ettevalmistus tööturule sisenemiseks

Klientide ettevalmistamine tööturule minekuks toimub läbi rühmatööde ehk karjääririkujundamise tundide ja individuaalse nõustamise. Tundides ja nõustamisel kesken-

datakse erinevatele töö ja töötamisega seotud teemadele, nagu erialased töövõimalused ning nõudmised töökohal, töö otsimine, käitumine praktika- ja töökohas, tööseadusandlus, tööturuteenused. Õppijad külastavad erialaga seotud ettevõtteid, kus nad tutvuvad töökeskonnaga ja saavad parema ettekujutuse tulevases võimalikust töökohast.

Toetus praktikakoha leidmisel

Praktikakoha otsimine toimub tihedas koostöös õppija, kutseõpetaja ning kliendi lähivõrgustikuga, vajadusel kaasatakse õppijaga tegelevaid rehabilitatsioonispetsialiste. Praktikakoha otsimisel arvestatakse kliendi võimeid ja oskusi ning proovitakse leida sobiv koht kodukohas olevate ettevõtete seast, et suurendada nende võimalust hiljem kodukohas tööd leida. Praktikabaasi leidmiseks kaardistatakse õppija kodukohas olevad ettevõtted ning luuakse esimene kontakt. Vajadusel külastab tööhõivetalituse spetsialist ja kutseõpetaja ettevõtet, et tutvuda ettevõtte töö, nõudmistega ja töökeskkonnaga ning selgitada välja õppija oskustele ja võimetele sobivad tööülesanded. Külastuse käigus antakse tööandjale ülevaade õppija oskustest, juhendamisevajadusest ja asjaoludest, millele peaks praktika käigus tähelepanu pöörama. Praktika ajal toetatakse nii õppijat kui ka tööandjat, olles praktikabaasiga pidevas kontaktis, et vajadusel lahendada tekkinud probleeme.

Toetus töökoha leidmisel

Õppijate töölerakendamisel lähtume toetatud töölerakendamise meetodist, mis on aastaid olnud kasutusel paljudes riikides. Õppijate toetamisega töökoha leidmisel alustame viimase õppeaasta teisel poolel. Veebruaris-märtsis toimub meeskonnatöö, kus selgitatakse välja, kes on valmis ja soovivad avatud tööturul tööle asuda. Igale õppijale koostatakse tegevuskava, mille alusel kõik õppijaga seotud spetsialistid ja õpetajad tegelevad eesmärgiga toetada õppija üleminekut õpingutest tööellu ning aitavad leida sobivat

praktikabaasi ja seejärel töökohta. Tegevusse kaasatakse ka kliendi lähedased, Töötukassa piirkondliku osakonna juhtumikorraldaja ja omavalitsus. Varajase tegutsemise eesmärgiks on leida õppijale juba enne Astangu keskuse lõpetamist sobilik töö või mõni muu väljund enese aktiivsena hoidmiseks. Kogemused on näidanud, et kui õpingute ja tööelu vahele tekib paus, eemalduvad õppijad tööturust ning jäävad koduseks. Lõpetanutel on hiljem võimalus Astangu keskuse tööhõivetalituse spetsialistide poole pöörduda, kui nad vajavad abi töökoha leidmisel või olemasoleva töökoha säilitamisel. Töökohta ei otsita kliendi eest, vaid toetatakse teda vajalikul määral. Kliendi ning lähivõrgustiku kaasamine ja vastutuse jagamine tagab, et leitakse kõige sobilikum töö ning klient suudab rohkem väärtustada oma tööd ja püsib töökohal.

Töö tööandjatega

Tööandjatega koostöö on kogu protsessi läbiv tegevus, et jõuda soovitud eesmärgini – kliendi töölerakendumiseni. Järjest suuremat tähelepanu oleme hakanud pöörama tööandjate koolitamisele, kuna ettevõtted on tõdenud, et teadlikkus erivajadustega inimeste kaasamisest tööturule on madal, samuti ei omata ülevaadet riigi pakutavatest teenustest ja toetustest ning esineb palju eksiarvamusi. Kaks korda aastas korraldab tööhõivetalitus ettevõtetele teabepäevi Astangu keskuses, mil ettevõtete esindajad saavad põhjalikumalt tutvuda keskuse tegemistega. Teabepäeval jagame infot erivajadustega inimestest ja nende võimalustest tööturul, arutame võimalikke koostöökohti. Teabepäeva üheks osaks on ka edulugude esitamine nii tööandjate kui klientide poolt.

Oma töös püüdleme iga päev järjest paremate tulemuste poole erivajadustega inimeste töölerakendamisel või muu sobiliku väljundi leidmisel. Meie töö õnnestumise aluseks on tihed koostöö erinevate osapoolte vahel ja kliendi soov tööle asuda ning tööotsimisse tõsiselt panustada.

Autor on kaelatrauma tagajärjel ratastoolis 1995. aastast. Ta on abielus ja tütre isa, juhib infosüsteeme ning kodulehti loovat ettevõtet Deep Systems OÜ.
Fotod: Erakogu

Murdes müüti – aheldatud ratastooli

Hegert Mölder ja
Tekstivõlur

Ma ei tea, kes esimesena võttis kasutusele väljendi “aheldatud ratastooli”, kuid kindlasti pidi see olema keegi, kes oma igapäevaelus ratastooli ei vaja. Sest kui toolis olles leppida asjadega, mida sa muuta ei saa, siis ühel hetkel mõistad, et tegelikult on kõik võimalik. Küsimus on vaid selles, kuidas.

Kui ma eelmise aasta varasügisel oma elu esimese langevarjuhüppe sooritasin, jagasin Facebook’i postitatud video vahendusel värsked ja ülevaid muljeid ka oma sõprade

ja tuttavatega. Vastukaja oli läbi ja lõhki positiivne ning mõnus oli näha, kuidas ka teistele mu väike ekstreemsus korda läks. Tunnistan, et olen varemgi testinud enda peal erinevate füüsikaseaduste paikapidavust, sest kiirust ma armastan, nii õhus kui maa peal, ja vahel lihtsalt pole võimalik kiusatusele vastu panna. Kuid langevarjuhüpet kogesin elus esimest korda ning seda tänu mehele, kel oli julgust mu mõte teoks teha.

Vajadus millegi ekstreemse või erilise järele tekib tavaliselt siis, kui argipäev hakkab rutiini nägu minema ning tekib tunne, et enese “äratamiseks” ja taaskäivitamiseks on

vaja põhjalikku raputust. Just selline tunne valdas mind eelmise suve lõpus, kui hakkasin uurima erinevate langevarjukulubide kohta. Eesmärgiks oli leida see "hull", kes on valmis sooritama tandemhüppe 60-kilose jahukotiga. Ilma naljata, just see ma selles kontekstis olen, sest kaelatrauma tagajärjel pole lisaks jalgadele abi ka mu kätest ja liikumatutest sõrmedest ning kogu töö tuleb ära teha sellel, kelle küljes ma rihmadega kinnitatult ripun.

Otsingud kandsid vilja ja Toomas "ekstremist" Talts Eesti Langevarjukulubist võttis väljakutse vastu. Ei saa öelda, et hüppele oleks eelnenud meeletult planeerimist ja kõva eeltööd. Ühel ilusal hommikul aknast õue vaadates oli lihtsalt selge, et täna on see päev ja nii me perega koos suuna Kuusiku lennuväljale võtsimegi. Ma ei tea siiani, kui pikalt või põhjalikult Toomas selle hüppe oma peas läbi oli mänginud, kuid sel polegi tähtsust, sest profid teavad, mida teevad. Järgmisel hetkel olin juba punases kombinesoonis, kiiver peas, rihmadega Toomase küljes ja teel 3,5 km kõrgusele taevasse.

Seal üleval, väikeses lennukis koos teiste langevarjuritega oma korda oodates püüdsin end kõrvalt vaadata, oma emotsioone tunnetada. Nähtavasti tahtsin teada, kas ma kardan, aga hirmu hüppe ees ma sellest hetkest ei leidnudki. Ma olin eelnevalt näinud erinevaid videosid langevarjuhüpetest, lugenud teiste hüppajate ja kuulanud kogunud tuttavate muljeid ning mis peamine – minust ei sõltunud sel hetkel enam midagi. Kõik oli Toomase teha ja minul jäi vaid võtta järgnevatest minutitest kõik, mida võtta suudan. Siiski oli üks asi, mida ma endamisi kartsin, kuid olin targu selle enda teada jätnud...

Ja siis lükati lennuki uks lahti, rihmad tõmbusid veel enam pingule, panin kuulekalt käed rinnale risti, tõmbasin pea kuklasse... ja see algas! 3480 meetri kõrguselt 50 sekundit vabalangemist kiirusel 195 km/h oli võimas! Ja juba esimeste sekunditega kadus ka see ainus hirm, mis minuga kaasa oli tulnud. Tugev tuul, mis maapinnal võib mul hinge nii kinni lüüa, et ma oma kopsude toel ei jaksa välja hingata,

oli taevalaotuses meeldivalt armulik, nii et ma sain täiel rinnal ahmida endasse seda imelist tunnet – kiirust ja vabadust üheskoos!

Varju avanedes jäi veel mitmeks minutiks aega nautida hämmastavat vaikust, all laiuvat maalilist vaatepilti ning seda tunnet, mille pärast see kõik sai ette võetud. Maandusime kergelt ja sujuvalt Toomase jalgadele, kuid adrenaliin, mis sel hetkel veres voolas, ei kadunud veel tükk aega kusagile ning sõnadest oli ühtäkki puudu, sest emotsioonid olid nii palju võimsamad. Küllap oskab mu abikaasa öelda, kui kaua mul suu pärast seda päeva veel kõrvuni oli, kuid see mõnus tunne tuleb alati tagasi, kui hüppest tehtud videot vaatan.

Kas ma hüppaksin veel? Jah. Aga selle järgmise hüppe juures peab olema midagi uut ja teistmoodi, mis annab järgmise ja eelmisest erineva kogemuse. Pealegi on ideid ja võimalusi, mida kõike tahaks proovida ja teha, kümneid, kui mitte sadu. Tuleb lihtsalt otsustada pihta hakata ja oma soovid teoks teha. **Tandemhüpe on meile, toolis olijatele, suurepärase võimalus tunnetada vabadust, kiirust ja kõrgust ning unustada hetkeks kõik maised piirangud.** Neile, kes plaanivad selle sammu ette võtta, soovitan tungivalt üht – video! Jäta parem internetist teiste videod vaatamata, et mitte vähendada oma "vau"-elamust, kuid lase kindlasti teha enda hüppest video, mis annab sulle hiljem tagasi suure osa sellest imelisest vabaduse tundest.

Tulles tagasi loo algul mainitud müüdi juurde, siis minu arvates oleks aeg loobuda nendest müütilistest ahelatest, mida tegelikult polegi ju olemas. Kui vahel ollakse mures, kuidas ma ratastooliga trepist üles saan, siis vastan alati ausalt, nagu asi on – minul probleemi pole. Jah, probleemid võivad olla neil, kes mind treppidest tassima peavad, kuid minul on kõik korras. Sest leppides sellega, mida muuta ei saa, on elus tõepoolest kõik võimalik.

Õhus näeme!

Hegerti hüppevideo saab vaadata:
www.youtube.com/user/MolderHegert

“Uku suur süda”

Helen Voog

peaspetsialist/ “Uku suur süda” projektijuht

Kuidas kasvatada lapsest tolerantset ning hoolivat ühiskonna liiget? Kellele langeb vastutus – kodule või koolile?

Antud küsimustele õigeid vastuseid leida on keeruline. Üks on siiski selge – laste kasvatamine empaatilisteks täiskasvanuteks peaks algama maast madalast. Lapsepõlves omandatud kogemused, eakaaslaste ning täiskasvanute eeskujude panevad paika väärtushinnangud ja suhtumise teistesse inimestesse kogu järgneva eluks.

Eesti Puuetega Inimeste Kojal on suur rõõm teatada, et TTÜ projekti “Erinevus rikastab” raames valmis 6–7aastastele lasteaiastele suunatud raamat ning juhendmaterjal “Uku suur süda”. Raamatu peategelane on seitsmeaastane kastanpruunide juuste ja roheliste silmadega poiss Uku. Poisi arvates on ta kasvult liiga lühike – see peab olema põhjuseks, miks ta ei suuda ronida aias kasvava õunapuu otsa. Kui sellele suurele murele lisada naabripoisi kiusamine, on Uku tuju rikutud ning kurb.

Materjalides käsitletakse palju erinevaid ja tõsisemaid teemasid, seejuures on läbivaks erivajadustega inimeste temaatika. Keerulisi teemasid aitavad paremini mõista Kudrun Vungi soojad ja sõbralikud illustratsioonid.

Eesti Puuetega Inimeste Koda soovib raamatuga panna lapsi mõtlema, et kõik inimesed ei ole ega peagi olema ühesugused. Erinevus ei tee kellelegi halba ning muudab maailma vaid värvikamaks ja mitmekesisemaks. Samuti loodame kogu EPIKoja poolt, et materjal annab panuse sallivama ning hoolivama ühiskonna kujunemisele.

Illustratsioonid pärit raamatust “Uku suur süda”. Joonistuste autor Kudrun Vungi.

RAAMATUST

Kodus räägib Uku oma murest vanaisale. “Kõige olulisem on, et sul on suur süda!” lohutab vanaisa.

Nüüd muutub Uku veel kurvemaks: “Kuidas nii väikesel poisil saab olla suur süda?” “Suur süda tähendab, et sa oled heatahtlik kõikide laste vastu,” selgitab vanaisa.

“Inimesi ei saa jagada ilusateks või koledateks, headeks või halbadeks, tugevateks või nõrkadeks. Abivalmis tuleb olla kõigi vastu!”

Vanaisa sõnade üle mõtiskledes otsustab poiss enne uinumist olla järgmisel päeval kõigi vastu hea. Kuidas see Ukul õnnestub? Mida uut toob uus päev? Kas head tuleb teha pingutatult või algavad suured teod väikestest pisiasjadest?

Sellest kõigest saabki lugeda raamatust “Uku suur süda”.

Manga kampaania avamisüritus
8. märtsil Tallinna
Sadama
D-terminalis.
Fotod: Peeter Hütt /
Tippfoto

Manga tüdruku kampaania

2012. aasta on ülemaailmse seljaajusonga ja vesipeahaigete katusorganisatsiooni IF SpBH üleskutsel aasta, mil püütakse tähelepanu kaasündinud kesknärvisüsteemihai-gustele ning nende ennetamisele foolhappe ehk B9-vitamiini kaasabil. Aasta logoks on Manga tüdruk. Eestis avati kampaania 8. märtsil Tallinna D-terminalis.

Foolhape on vitamiin, mis käivitab, suunab ja kontrollib uute rakkude tekkimist. Organism ise ei suuda foolhapet toota, vaid see peab tulema toidust. **Just rohelist värvi toiduained sisaldavad kõige rohkem foolhapet.** Looduslikust toidust suudab meie keha omastada alla poole seal sisalduvast foolhapest. Sünteetiliselt ettevalmistatud foolhapest aga omastatakse ligi 80%. Eestis on sellest kahjuks veel vähe räägitud. Nimelt tingib B9-vitamiini defitsiit olukorra, kus organismis ei jätku piisavalt võimekust elutegevuseks vajalikke rakke toota. Kõige enam häirib selline olukord inimloote arengut – beebid sünnivad väärarenguga.

Foolhappega rikastatud toiduainete kaudu on võimalik foolhappeprofülaktika kättesaadavaks muuta igale inimesele, ka kehvemas

majanduslikus olukorras olevatele. Kaubandusvõrgus olevad foolhappega rikastatud toiduained on märgistatud Manga tüdruku logoga.

Manga tüdruku kampaania toetab ühelt poolt neid, kes on puudutatud harvaesinevatest haigustest, juhtides tähelepanu nende vajadustele, ning teisalt kutsub kampaania üles pöörama tähelepanu profülaktikale, et ennetada foolhappevaeguse kujunemist organismis.

Tallinna D-terminalis on avatud ka metallikunstnik Mati Karmini meremiin, mis on korjanduskastiks ja ühtlasi Manga tüdruku kampaania tegevuse toetuseks.

Ajakirjast SINUGA

Esimene ajakirja "Sinuga" number ilmus 1994. aasta lõpus.

Ajakirjal on olnud läbi aja kaks suurt eesmärki – anda EPIKoja liikmesorganisatsioonidele, puuetega inimestele ning nende peredele ülevaade tehtust-toimunust ja informeerida laiemat üldsust nii puuetega inimeste probleemidest kui ka kordaminekutest. Ajakirja on toimetanud Mati Ormisson, Kadri Taperson, Hille Karm, Liina Kusma, Tiina Mare Hiob ja alates 1999. aastast kuni 2011. aasta lõpuni mina.

Esimestel aastatel, kui kirjutada soovijaid oli veel vähe, tuli nii toimetajaveerg kui ka palju artiklitest kirjutada-vahendada toimetajatel endil. Alates 1998. aastast võeti suund sellele, et juhtkirja kirjutamiseks pöörduakse tuntud inimeste poole ning artikleid kirjutavad juba puuetega inimesed ise, puuetega inimestega seotud ametnikud või erivajadustega inimeste probleeme tundvad spetsialistid.

Heade soovide ja mõtetega juhtkirja on kirjutanud sotsiaalministrid Tiiu Aro, Eiki Nestor, Siiri Oviir, Marko Pomerants, Maret Maripuu, kultuuriminister Signe Kivi, haridusminister Tõnis Lukas, Toomas Sepp, Helmen Kütt, Maimu Berg, professor Taimi Tulva, Enn Soosaar, Karin Hanga, Helve Luik, Monika Haukanõmm ja paljud teised.

Aastate jooksul on ajakirjas antud ülevaateid erinevate organisatsioonide ja kohalike puuetega inimeste kodade tööst, invapoliitikast, -spordist ning taidlusülevaatest, avaldatud juhendmaterjale ja vajalikke nõu-

andeid, reisikirjeldusi, kirjutatud oma elust, tööst ja paljust muust, mis puuetega inimeste elu puudutab.

Lühemaid või pikemaid artikleid on kirjutanud suur arv inimesi. Ja nagu ikka – mõni "Sinuga" number on hästi õnnestunud, mõni võiks jällegi parem olla.

Suurenenud on ka lugejate arv. Ilmunud ajakirja numbreid võib lugeda 36 raamatukogus või EPIKoja koduleheküljelt www.epikoda.ee.

**Siira lugupidamisega
Teie Eha Leppik**

Täna kõiki autoreid, kes nende aastate jooksul on ajakirjale kaastööd teinud, ning loodan, et tõsiseid kirjutajaid jätkub ka järgmisteks aastateks.

Soovin Helenile edu!

EESTI PUUETEGA INIMESTE KOJA LIIKMED

Liidud, seltsid ja ühingud

EESTI AFAASIALIIT

www.afaasia.ee

info@afaasia.ee

Tel 648 0118

EESTI ALLERGIALIIT

www.allergia.ee

maie.laaniste@itk.ee

Tel 506 9896

EESTI AUTISMIÜHING

www.autismeesti.ee

autismeesti@gmail.com

Tel 557 9980

EESTI DIABEEDILIIT

www.diabetes.ee

eda@diabetes.ee

Tel 654 4684

EESTI EPILEPSIALIIT

www.epilepsialiit.ee

epilepsialiit@gmail.com

Tel 5569 7027

EESTI FENÜÜLKETONUURIA ÜHING

manivald@suntime.ee

ihii@hotmail.ee

Tel 5621 4733

EESTI HEMOFILIAÜHING

www.hemofiilia.ee

ehy@hemofiilia.ee

Tel 5650 8197

EESTI KOGELEJATE ÜHING

www.kogelus.ee

kogelus@kogelus.ee

Tel 74 53 769

EESTI KOPSULIIT

www.kopsuliit.ee

olga.ekl@mail.ee

Tel 5552 3424

EESTI KURTIDE LIIT

www.ead.ee

ead@ead.ee

Tel 655 2510

EESTI KUTSEHAIGETE LIIT

www.ekl.nukka.eu

kutsehaiged@gmail.com

Tel 73 67 127

EESTI KUULMISPUUETEGA LASTE VANEMATE LIIT

www.eklvl.ee

eklvl@eklvl.ee

Tel 600 8552

EESTI LASTE SÜDAMELIIT

www.syda.ee

syda@online.ee

Tel 641 2093

EESTI LIHASEHAIGETE SELTS

www.els.ee

els@els.ee

Tel 687 9777

EESTI LIIKUMISPUUDEGA INIMESTE LIIT

www.elil.ee

elil@elil.ee

Tel 672 0223

EESTI NEERUHAIGETE LIIT

www.neer.ee

neeruhaigete.liit@gmail.com

Tel 507 1206

EESTI PARKINSONILIIT

www.parkinson.ee

parkliit@gmail.com

Tel 5346 6605

EESTI PIMEDATE LIIT

www.pimedateliit.ee

epl@pimedateliit.ee

Tel 644 4603

EESTI PIMEKURTIDE TUGILIIT

www.pimekurdid.ee

info@pimekurdid.ee

Tel 674 8497

EESTI PSORIAASILIIT

www.epsol.ee

georg.jurkanov@gmail.com

Tel. 505 2455

EESTI SCLEROSIS MULTIPLEXI ÜHING

www.smk.ee

pillekatrin@smk.ee

Tel 507 7411

EESTI TSÖLIAAKIA SELTS

www.tsoliaakia.ee

info@tsoliaaki.ee

Tel 551 8448

EESTI TSÜSTILISE FIBROOSI ÜHING

www.etfy.ee

info@etfy.ee

Tel 520 5678

EESTI VAEGKUULJATE LIIT

www.vaegkuuljad.ee

vaegkuuljad@hotmail.ee

Tel 661 6394

EESTI VAIMUPUUDEGA INIMESTE TUGILIIT

www.vaimukad.ee

evpit@vaimukad.ee

Tel 660 5067

EESTI VÄHILIIT

www.cancer.ee

info@cancer.ee

Tel 631 1730

EESTI REUMALIIT

www.reumaliit.ee

reuma.liit@mail.ee

Tel 5343 5501

**MTÜ SELJAAJUSONGA JA
VESIPEAHAIGETE SELTS**

www.kelluke.ee

kai.ilp@email.ee

Tel 661 6574

**MTÜ PRADER-WILLI
SÜNDROOMI ÜHING**

www.pws.ee

pws@pws.ee

Tel 73 34 117

MTÜ NAERULINNUD

naerulinnud.kolhoos.ee

naerulinnud@lists.ut.ee

Tel 5556 2929

MAAKONDLIKUD KOJAD

**HARJUMAA PUUETEGA
INIMESTE NÕUKODA**

harjumakoda@hotmail.ee

Tel 661 6741

**HIUMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.hiiumaapik.ee

malle@hiiumaapik.ee

Tel 514 9681

**IDA-VIRUMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.erivajadus.ee

kaiakaldvee@gmail.com

Tel 33 56 551

**JÕGEVAMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.jogevapik.ee

jogevapik@gmail.com

Tel 77 60 192

**JÄRVAMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.jarvakoda.ee

jarvakoda@gmail.com

Tel 38 52 553

**LÄÄNEMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

jaakpihlakas@hotmail.ee

Tel 5373 5840

**LÄÄNE-VIRUMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.virukoda.ee

virukoda@virukoda.ee

Tel 32 42 023

**PÕLVAMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.polvakoda.ee

polvapik@gmail.com

Tel 507 2667

**PÄRNUMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.parnukoda.ee

parnukoda@hotmail.ee

Tel 44 25 741

**RAPLA MAAKONNA
PUUETEGA INIMESTE KODA**

www.raplakoda.ee

raplakoda@hotmail.ee

Tel 5804 4834

**SAAREMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.saarekoda.ee

saarekoda@gmail.com

Tel 45 55 697

**VALGAMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.valgakoda.ee

valgakoda@hotmail.ee

Tel 76 61 541

**VILJANDIMAA PUUETEGA
INIMESTE NÕUKODA**

www.viljandimaa.ee/koda

viljandipin@hotmail.ee

Tel 43 33 196

**VÕRUMAA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.web.vorukoda.ee

voru.koda@mail.ee

Tel 5399 8080

**TALLINNA PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.tallinnakoda.ee

koda@tallinnakoda.ee

Tel 655 4161

**TARTU PUUETEGA
INIMESTE KODA**

www.tartukoda.ee

tartu.pik@gmail.com

Tel 73 66 762